

ANNA M. LIS

WSPÓŁPRACA W INICJATYWACH KLASTROWYCH

ROLA BLISKOŚCI W ROZWOJU
POWIĄZAŃ KOOPERACYJNYCH

POLITECHNIKA GDAŃSKA

monografie

178

PRZEWODNICZĄCY KOMITETU REDAKCYJNEGO
WYDAWNICTWA POLITECHNIKI GDAŃSKIEJ

Janusz T. Cieśliński

REDAKTOR PUBLIKACJI NAUKOWYCH

Michał Szydłowski

REDAKTOR SERII

Piotr Grudowski

RECENZENCI

Joanna Cygler

Wojciech Czakon

PROJEKT OKŁADKI

Jolanta Cieślawska

Wydano za zgodą
Rektora Politechniki Gdańskiej

Oferta wydawnicza Politechniki Gdańskiej jest dostępna pod adresem
<https://sklep.pg.edu.pl>.

Publikacja dostępna na licencji [CC BY-NC-SA 4.0](https://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/4.0/).

© Copyright by Wydawnictwo Politechniki Gdańskiej, Gdańsk 2025

ISBN 978-83-7348-936-3

WYDAWNICTWO POLITECHNIKI GDAŃSKIEJ

Wydanie I. Ark. wyd. 36,1, ark. druku 25,0, 178/1012

SPIIS TREŚCI

WYKAZ SKRÓTÓW.....	7
WSTĘP	9
Umiejscowienie poruszanej problematyki w naukach o zarządzaniu.....	9
Problem badawczy i jego uzasadnienie	11
Cele i pytania badawcze	12
Metodyka badań.....	15
Paradygmat badawczy	15
Strategia badawcza	17
Ujęcie indukcyjno-abdukcyjne	18
Metodyka teorii ugruntowanej	20
Proces badawczy.....	23
Układ pracy	27
1. GENEZA I ROZWÓJ PROBLEMATYKI SKUPISK PRZEMYSŁOWYCH	31
1.1. Teorie lokalizacji.....	31
1.2. Dystrykt przemysłowy	35
1.2.1. Główne założenia marshallowskiego dystryktu przemysłowego	35
1.2.2. Główne założenia włoskich dystryktów przemysłowych	39
1.3. Teorie rozwoju regionalnego traktujące region jako centrum generowania wiedzy	55
1.3.1. Region uczący się	57
1.3.2. Innowacyjne środowisko	57
1.3.3. System innowacji.....	58
1.3.4. Ekosystem innowacji.....	63
1.4. Wnioski.....	65
2. KONCEPCJA KLASTRA I INICJATYWY KLASTROWEJ	68
2.1. Koncepcja klastra	68
2.1.1. Definicja klastra.....	68
2.1.2. Główne atrybuty klastra.....	71
2.2. Koncepcja inicjatywy klastrowej.....	75
2.2.1 Definicja inicjatywy klastrowej	75
2.2.2. Tworzenie i wspieranie inicjatyw klastrowych.....	76
2.2.3. Elementy składowe inicjatyw klastrowych oraz ich relacje wewnętrzne i zewnętrzne	77
2.2.4. Główne obszary działalności inicjatyw klastrowych	81
2.2.5. Zaangażowanie w działalność inicjatyw klastrowych	84
2.2.6. Atrybuty organizacji w inicjatywie klastrowej.....	86
2.3. Rozwój koncepcji klastra i inicjatywy klastrowej.....	88

2.4. Dynamika klastra i inicjatywy klastrowej.....	92
2.5. Wnioski.....	100
3. PROBLEMATYKA BLISKOŚCI W BADANIACH NAD WSPÓŁPRACĄ MIĘDZYORGANIZACYJNĄ	103
3.1. Bliskość i jej wymiary	103
3.2. Bliskość społeczna	111
3.3. Bliskość organizacyjna	113
3.4. Bliskość instytucjonalna	117
3.5. Bliskość poznawcza.....	120
3.6. Bliskość geograficzna.....	123
3.7. Bliskość w teoriach dotyczących skupisk przemysłowych	132
3.8. Wnioski.....	138
4. BADANIA JAKOŚCIOWE – PROCEDURA BADAWCZA	141
4.1. Dobór próby	141
4.1.1. Etap pierwszy doboru próby – dobór inicjatyw klastrowych	143
4.1.2. Etap drugi doboru próby – dobór podmiotów	148
4.1.3. Etap trzeci doboru próby – dobór osób	151
4.2. Techniki gromadzenia danych	151
4.3. Techniki analizy i interpretacji danych	157
4.4. Rygor metodologiczny.....	158
5. TRAJEKTORIA ROZWOJU POWIĄZAŃ KOOPERACYJNYCH W INICJATYWACH KLASTROWYCH – WYNIKI BADAŃ JAKOŚCIOWYCH	161
5.1. Wyniki badań empirycznych.....	162
5.1.1. Poziomy współpracy: cele główne i wyróżniki	162
5.1.2. Role i cele szczegółowe	176
5.1.3. Zaangażowanie.....	185
5.2. Koncepcja trajektorii rozwoju powiązań kooperacyjnych w inicjatywach klastrowych.....	219
5.2.1. Poziomy współpracy: cele główne i wyróżniki	220
5.2.2. Role i cele szczegółowe	225
5.2.3. Zaangażowanie	231
5.3. Dyskusja	233
5.3.1. Ogólne założenia koncepcji.....	233
5.3.2. Role inicjatywy klastrowej: dostarczanie zasobów	234
5.3.3. Role inicjatywy klastrowej: integracja.....	238
6. ROZWÓJ BLISKOŚCI W INICJATYWACH KLASTROWYCH – WYNIKI BADAŃ JAKOŚCIOWYCH	245
6.1. Pojęciowe kategorie i ich konceptualizacja	245
6.2. Wyniki badań empirycznych	254
6.2.1. Bliskość na I poziomie współpracy.....	254

6.2.2. Bliskość na II poziomie współpracy	258
6.2.3. Bliskość na III poziomie współpracy	261
6.2.4. Bliskość na IV poziomie współpracy	264
6.3. Koncepcja rozwoju bliskości w inicjatywach klastrowych	269
6.3.1. Relacje między poziomami współpracy a wymiarami bliskości	270
6.3.2. Relacje między wymiarami bliskości	278
6.4. Dyskusja	282
7. BADANIA ILOŚCIOWE – PROCEDURA BADAWCZA.....	286
7.1. Operacjonalizacja zmiennych.....	286
7.2. Dobór próby	292
7.3. Techniki gromadzenia danych	296
7.4. Techniki analizy danych.....	298
7.5. Rygor metodologiczny	299
8. ROZWÓJ WSPÓŁPRACY W INICJATYWACH KLASTROWYCH – WYNIKI BADAŃ ILOŚCIOWYCH	303
8.1. Bliskość geograficzna	303
8.2. Bliskość kompetencyjna.....	305
8.2.1. Bliskość kompetencyjna w aspekcie zakresu kompetencji.....	305
8.2.2. Bliskość kompetencyjna w aspekcie poziomu rozwoju kompetencji.....	308
8.3. Bliskość społeczna	312
8.3.1. Postawy wykształcone w inicjatywie klastrowej	314
8.4. Bliskość organizacyjna.....	316
8.5. Podejście do otoczenia.....	319
8.6. Cele główne	320
8.6.1. Cele postawione do osiągnięcia	320
8.6.2. Cele osiągnięte	322
8.7. Zaangażowanie w działalność inicjatywy klastrowej.....	327
8.8. Podsumowanie.....	333
9. ROZWÓJ BLISKOŚCI W INICJATYWACH KLASTROWYCH – TESTOWANIE HIPOTEZ BADAWCZYCH	336
9.1. Model 1 – testowanie hipotezy H1	336
9.1.1. Modelowanie strukturalne.....	338
9.1.2. Analiza współzależności zmiennych	340
9.2. Model 2 – testowanie hipotezy H2.....	346
9.2.1. Modelowanie strukturalne	348
9.2.2. Analiza współzależności zmiennych.....	350
9.3. Podsumowanie.....	354
ZAKOŃCZENIE	356
Wkład teoriopoznawczy	357
Implikacje praktyczne.....	358
Ograniczenia badawcze.....	360

Kierunki dalszych badań	363
PODZIĘKOWANIA	365
ZAŁĄCZNIKI	366
1. Wyniki analizy statystycznej	366
2. Wyniki eksploracyjnej analizy czynników (EFA).....	368
BIBLIOGRAFIA	369
Streszczenie w języku polskim	397
Streszczenie w języku angielskim.....	399

WYKAZ SKRÓTÓW

Bgeo	– Bliskość geograficzna
Binst	– Bliskość instytucjonalna
Bkpr	– Bliskość kompetencyjna w aspekcie poziomu rozwoju kompetencji
Bkz	– Bliskość kompetencyjna w aspekcie zakresu kompetencji
Borg	– Bliskość organizacyjna
Bspoł	– Bliskość społeczna
PC	– Cele postawione do osiągnięcia
IW	– Dostęp do informacji i wiedzy
Htg	– Heterogeniczność
Hg	– Homogeniczność
IK	– Inicjatywa klastrowa
Interizon	– Interizon Pomorski Klaster ICT
KKK	– Krajowy Klaster Kluczowy
LKM	– Lubuski Klaster Metalowy
MK ICT	– Mazowiecki Klaster ICT
NSI	– Narodowy system innowacji
OC	– Osiągnięte cele
PdO	– Podejście do otoczenia
P	– Postawy
PK	– Przedsiębiorstwo klastrowe
RSI	– Regionalny system innowacji
WKOM	– Wschodni Klaster Obróbki Metali
WBR	– Współpraca z sektorem B+R
Z	– Zaangażowanie

BIBLIOGRAFIA

- [1] Ackoff R.L. (1973). O system pojęć systemowych. *Prakseologia*, 2(46).
- [2] Adamik A., Matejun M. (2012). Organizacja i jej miejsce w otoczeniu. W: A. Zakrzewska-Bielawska (red.). *Podstawy zarządzania* (s. 41–84). Warszawa: Wolters Kluwer.
- [3] Adamkiewicz-Drwiłło H. (2008). *Współczesna metodologia nauk ekonomicznych*. Toruń: TNOiK.
- [4] Adner R. (2006). Match your innovation strategy to your innovation ecosystem. *Harvard Business Review*, 84(4), 98–107.
- [5] Adner R., Kapoor R. (2010). Value creation in innovation ecosystems: How the structure of technological interdependence affects firm performance in new technology generations. *Strategic Management Journal*, 31(3), 306–333.
- [6] Adner R., Kapoor R. (2016). Innovation ecosystems and the pace of substitution: Re-examining technology S-curves. *Strategic Management Journal*, 37(4), 625–648.
- [7] Agrawal A., Cockburn I., McHale J. (2006). Gone but not forgotten: Knowledge flows, labor mobility, and enduring social relationships. *Journal of Economic Geography*, 6(5), 571–591.
- [8] Aguilera A., Lethiaïs V., Rallet A. (2012). Spatial and non-spatial proximities in inter-firm relations: An empirical analysis. *Industry and Innovation*, 19(3), 187–202.
- [9] Aharonson B.S., Baum J.A.C., Feldman M.P. (2004). Industrial clustering and the returns to inventive activity: Canadian biotechnology firms, 1991–2000. *DRUID Working Paper*, 4(3).
- [10] Ahmad M., Hall S.G. (2017). Economic growth and convergence: Do institutional proximity and spillovers matter?. *Journal of Policy Modeling*, 39(6), 1065–1085.
- [11] Aldieri L., Vinci C.P. (2016). Knowledge spillover effects: A patent inventor approach. *Comparative Economic Studies*, 58(1), 1–16.
- [12] Altenburg T., Meyer-Stamer J. (1999). How to promote clusters: Policy experiences from Latin America. *World Development*, 27(9), 1693–1713.
- [13] Amit R., Schoemaker P.J. (1993). Strategic assets and organizational rent. *Strategic Management Journal*, 14(1), 33–46.
- [14] Andersen E.S., Lundvall B.Å., Sornn-Friese H. (2002). Editorial. *Research Policy*, 31(2), 185–190.
- [15] Anderson J.C., Gerbing D.W. (1988). Structural equation modeling in practice: A review and recommended two-step approach. *Psychological Bulletin*, 103(3), 411.
- [16] Anderson J.C., Gerbing D.W. (1992). Assumptions and comparative strengths of the two-step approach: Comment on Fornell and Yi. *Sociological Methods & Research*, 20(3), 321–333.
- [17] Antoszewski A. (2003). Grupy interesu w systemie politycznym. W: Z. Machelski, L. Rubisz (red.). *Grupy interesu. Teorie i działanie*. Toruń: Wydawnictwo Adam Marszałek.
- [18] Argyle M., Kendon A. (1967). The experimental analysis of social performance. *Advances in Experimental Social Psychology*, 3, 55–98.
- [19] Arthur W.B. (1994). *Increasing Returns and Path Dependence in the Economy*. Ann Arbor, MI: University of Michigan Press.
- [20] Asheim B.R.T. (1996). Industrial districts as ‘learning regions’: A condition for prosperity. *European Planning Studies*, 4(4), 379–400.
- [21] Asheim B.T., Coenen L. (2005). Knowledge bases and regional innovation systems: Comparing Nordic clusters. *Research Policy*, 34(8), 1173–1190.
- [22] Asheim B.T., Isaksen A. (1997). Location, agglomeration and innovation: Towards regional innovation systems in Norway?. *European Planning Studies*, 5(3), 299–330.
- [23] Audretsch D.B., Feldman M.P. (1996). Innovative clusters and the industry life cycle. *Review of Industrial Organization*, 11(2), 253–273.

- [24] Audretsch D.B., Feldman M.P. (1996). R&D spillovers and the geography of innovation and production. *The American Economic Review*, 86(3), 630–640.
- [25] Audretsch D.B., Feldman M.P. (2004). Knowledge spillovers and the geography of innovation. W: V. Henderson, J. F. Thisse (red.). *Handbook of Regional and Urban Economics*, 4, 2713–2739.
- [26] Autio E., Thomas L.D.W. (2014). Innovation ecosystems: Implications for innovation management? W: M. Dodgson, D. Gann, N. Phillips (red.). *The Oxford Handbook of Innovation Management* (s. 204–228). Oxford, UK: Oxford University Press.
- [27] Axelsson B., Easton G. (red.) (2016). *Industrial networks: A new view of reality*. New York: Routledge.
- [28] Aydalot P. (red.) (1986). *Milieux innovateurs en Europe*. Paris: GREMI.
- [29] Ayoubi C., Pezzoni M., Visentin F. (2017). At the origins of learning: Absorbing knowledge flows from within the team. *Journal of Economic Behavior & Organization*, 134, 374–387.
- [30] Babbie E. (2008). *Podstawy badań społecznych*. Warszawa: PWN.
- [31] Bahlmann M.D. (2015). Finding value in geographic diversity through prior experience and knowledge integration: A study of ventures' innovative performance. *Industrial and Corporate Change*, 25(4), 573–589.
- [32] Balland P.A., Boschma R., Frenken K. (2015). Proximity and innovation: From statics to dynamics. *Regional Studies*, 49(6), 907–920.
- [33] Baptista R. (1998). Clusters, innovation and growth. W: G.M.P. Swann, M. Prevezer, D. Stout, (red.). *The dynamics of industrial clustering: International comparisons in computing and biotechnology* (s. 13–51). Oxford: Oxford University Press.
- [34] Barańska M. (2012). Lobbying jako instrument partycypacji społeczeństwa w realizacji zasad państwa demokratycznego. *Przegląd Politologiczny*, 4, 185–198.
- [35] Barbour R. (2011). *Badania fokusowe*. Warszawa: PWN.
- [36] Barney J. (1991). Firm resources and sustained competitive advantage. *Journal of Management*, 17(1), 99–120.
- [37] Baron M. (2006). Kapitał społeczny jako źródło siły lokalnych i regionalnych środowisk przedsiębiorczości. W: A. Klasik (red.). *Przedsiębiorcze i konkurencyjne regiony w perspektywie spójności przestrzeni europejskiej* (s. 323–335). Katowice: Wydawnictwo Akademii Ekonomicznej w Katowicach.
- [38] Baron M. (2011). Zaufanie a informacja w inicjatywach klastrowych. *Organizacja i Zarządzanie*, 4(16).
- [39] Bathelt H. (2005). Cluster relations in the media industry: Exploring the “distanced neighbour” paradox in Leipzig. *Regional Studies*, 39(1), 105–127.
- [40] Beaudry C. (2001). Entry, growth and patenting in industrial clusters: A study of the aerospace industry in the UK. *International Journal of the Economics of Business*, 8(3), 405–436.
- [41] Beaudry C., Breschi S., Swann P. (2000). *Clusters, Innovation and Growth: A Comparative Study of European Countries*. Manchester: Manchester Business School Working Paper.
- [42] Becattini G. (1979). Dal settore industriale al distretto industriale: Alla ricerca dell'unità di indagine della economia industriale. *Rivista di economia e politica industriale*, 1.
- [43] Becattini G. (1990). The Marshallian industrial district as a socio-economic notion. W: F. Pyke, G. Becattini, W. Sengenberger (red.). *Industrial districts and inter-firm co-operation in Italy* (s. 37–51). Geneva: International Institute for Labour Studies.
- [44] Becattini G. (2000). *Il distretto industriale. Un nuovo modo di interpretare il cambiamento economico*. Torino: Rosenberg & Sellier.
- [45] Becattini G. (2002). Industrial sectors and industrial districts: Tools for industrial analysis. *European Planning Studies*, 10(4), 483–493.
- [46] Bedyńska S., Brzezicka A. (2007). *Statystyczny drogowskaz. Praktyczny poradnik analizy danych w naukach społecznych na przykładach z psychologii*. Warszawa: Wydawnictwo SWPS Academica.

- [47] Bellandi M. (2002). Italian industrial districts: An industrial economics interpretation. *European Planning Studies*, 10(4), 425–437.
- [48] Bembenek B. (2012). Tożsamość organizacyjna klastra. *Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego. Ekonomiczne Problemy Usług*, 94, 7–26.
- [49] Bembenek B. (2015). Satysfakcja i lojalność członkowska w zarządzaniu rozwojem klastra. *Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego*, 867, 239–255.
- [50] *Benchmarking klastrów w Polsce – 2010. Raport z badania* (2010). Warszawa: PARP.
- [51] Benneworth P., Henry N. (2004). Where is the value added in the cluster approach? Hermeneutic theorising, economic geography and clusters as a multiperspectival approach. *Urban Studies*, 41(5–6), 1011–1023.
- [52] Benos N., Karagiannis S., Karkalakos S. (2015). Proximity and growth spillovers in European regions: The role of geographical, economic and technological linkages. *Journal of Macroeconomics*, 43, 124–139.
- [53] Bergman E.M. (2008). Cluster life-cycles: An emerging synthesis. W: C. Karlsson (red.) *Handbook of research in cluster theory* (s. 114–132). Cheltenham: Edward Elgar.
- [54] Bergman E.M. (1998). Industrial trade clusters in action: Seeing regional economies whole. W: M. Steiner (red.). *Clusters and regional specialisation: On geography, technology, and networks* (s. 92–110). London: Pion.
- [55] Bergman E.M., Feser E.J. (1999). *Industrial and regional clusters: Concepts and comparative applications*. University of West Virginia, Morgantown: University of West Virginia Web-book.
- [56] Bernela B., Levy R. (2017). Collaboration networks within a French cluster: Do partners really interact with each other?. *Papers in Regional Science*, 96(1), 115–138.
- [57] Biernacki P., Waldorf D. (1981). Snowball sampling: Problems and techniques of chain referral sampling. *Sociological Methods & Research*, 10(2), 141–163.
- [58] Blumer H. (2007). *Interakcjonizm symboliczny. Perspektywa i metoda*. Kraków: Zakład Wydawniczy „NOMOS”;
- [58] Blumer H. (1969). *Symbolic interactionism: Perspective and method*. Englewood Cliffs: Prentice-Hall.
- [59] Bojar E. (2006). *Klustry jako narzędzie lokalnego i regionalnego rozwoju gospodarczego*. Lublin: Wydawnictwo Politechniki Lubelskiej.
- [60] Bojar E., Bojar M., Bojar W. (2016). Cluster initiatives in Eastern Poland: Good practices in agriculture and food-processing industry. W: Kiminami L., Nakamura T. (red). *Food security and industrial clustering in Northeast Asia* (s. 227–240). Japan, Tokyo: Springer.
- [61] Bojar E., Bojar M., Pylak K. (2010). Renewable energy in cluster. *Rynek Energii*, 1, 91–98.
- [62] Bönte W. (2004). Innovation and employment growth in industrial clusters: Evidence from aeronautical firms in Germany. *International Journal of the Economics of Business*, 11(3), 259–278.
- [63] Borgatti S.P., Cross R. (2003). A relational view of information seeking and learning in social networks. *Management Science*, 49(4), 432–445.
- [64] Boschma R. (2004). Proximité et innovation. *Économie Rurale*, 280(1), 8–24.
- [65] Boschma R. (2005a). Proximity and innovation: A critical assessment. *Regional Studies*, 39(1), 61–74.
- [66] Boschma R. (2005b). Role of proximity in interaction and performance: Conceptual and empirical challenges. *Regional Studies*, 39(1), 41–45.
- [67] Boschma R.A., Wenting R. (2007). The spatial evolution of the British automobile industry: Does location matter?. *Industrial and Corporate Change*, 16(2), 213–238.
- [68] Boschma R., Balland P.-A., de Vaan M. (2014). The formation of economic networks: A proximity approach. W: A. Torre, F. Wallat (red.). *Regional development and proximity relations* (s. 243–267). Cheltenham: Edward Elgar.

- [69] Boschma R., Frenken K. (2011). Technological relatedness, related variety and economic geography, W: P. Cooke (red.) *Handbook of Regional Innovation and Growth* (s. 187–197). Cheltenham: Edward Elgar.
- [70] Boschma R., Marrocu E., Paci R. (2015). Symmetric and asymmetric effects of proximities. The case of M&A deals in Italy. *Journal of Economic Geography*, 16(2), 505–535.
- [71] Boschma R., Martín V., Minondo A. (2017). Neighbour regions as the source of new industries. *Papers in Regional Science*, 96(2), 227–245.
- [72] Boschma R.A., Frenken K. (2010). The spatial evolution of innovation networks. A proximity perspective. W: R.A. Boschma, R. Martin (red.). *Handbook on evolutionary economic geography* (s. 120–135). Cheltenham: Edward Elgar.
- [73] Boschma R.A., ter Wal A.L. (2007). Knowledge networks and innovative performance in an industrial district: The case of a footwear district in the South of Italy. *Industry and Innovation*, 14(2), 177–199.
- [74] Bourdieu P., Wacquant L.J.D. (2001). *Zaproszenie do socjologii refleksyjnej*. Warszawa: Oficyna Naukowa; Bourdieu P., Wacquant L.J.D. (1992). *An invitation to reflexive sociology*. Chicago: University of Chicago Press.
- [75] Braczyk H.J., Cooke P., Heidenreich M. (red.). (1998). *Regional innovation systems: The role of governances in a globalized world*. London: UCL Press.
- [76] Bradshaw M. (2001). Multiple proximities: Culture and geography in the transport logistics of newsprint manufactured in Australia. *Environment and Planning A*, 33(10), 1717–1739.
- [77] Brandenburger A.M., Nalebuff B.J. (1996). *Co-opetition: 1. A revolutionary mindset that combines competition and cooperation 2. The game theory strategy that's changing the game of business*. New York: Currency Doubleday.
- [78] Bratnicki M. (2000). *Kompetencje przedsiębiorstwa. Od określenia kompetencji do zbudowania strategii*. Warszawa: Agencja Wydawnicza Placet.
- [79] Braunerhjelm P., Feldman M. (red.) (2006). *Cluster Genesis. Technology-Based Industrial Development*. Oxford: Oxford University Press.
- [80] Brenner T. (2001). Self-organisation, local symbiosis of firms and the life cycle of localised industrial clusters. *Papers on Economics & Evolution*, 103. Jena: Max Planck Institute of Economics.
- [81] Brenner T., Schlump C. (2011). Policy measures and their effects in the different phases of the cluster life cycle. *Regional Studies*, 45(10), 1363–1386.
- [82] Breschi S., Lissoni F. (2009). Mobility of skilled workers and co-invention networks: An anatomy of localized knowledge flows. *Journal of Economic Geography*, 9(4), 439–468.
- [83] Breschi S., Malerba F. (1997). Sectoral Innovation Systems: Technological regimes, Schumpeterian dynamics, and spatial boundaries. W: C. Edquist (red.). *Systems of Innovation: Technologies, institutions and organizations* (s. 130–156). London and Washington: Printer Publishers.
- [84] Brodzicki T., Kuczevska J. (2012). *Klasy i polityka klastrowa w Polsce. Konkurencyjność przedsiębiorstw, sektorów i regionów*. Gdańsk: Wydawnictwo Uniwersytetu Gdańskiego.
- [85] Brodzicki T., Szultka S. (2002). Koncepcja klastrów a konkurencyjność przedsiębiorstw. *Organizacja i Kierowanie*, 4(110), 1–14.
- [86] Broekel T., Boschma R. (2012). Knowledge networks in the Dutch aviation industry: The proximity paradox. *Journal of Economic Geography*, 12(2), 409–433.
- [87] Brojakowska-Trzaska M. (2016). Klasy jako instrument intensyfikacji internacjonalizacji małych i średnich przedsiębiorstw. *Marketing i Zarządzanie*, 43(2), 33–46.
- [88] Brusco S. (1973). Prime note per uno studio del lavoro a domicilio in Italia. *Inchiesta*, 3(10), 33–49.
- [89] Brusco S. (1975). Organizzazione del lavoro e decentramento produttivo nel settore metalmeccanico. W: Flm di Bergamo (a cura di). *Sindacato e piccola impresa*, Bari, De Donato.

- [90] Brusco S. (1990). The idea of the industrial district: its genesis. W: F. Pyke, G. Becattini, W. Sengenberger (red.). *Industrial districts and inter-firm co-operation in Italy* (s. 10–19). Geneva: International Institute for Labour Studies.
- [91] Brzeziński J. (2000). Poznanie naukowe – poznanie psychologiczne. W: J. Strelau (red.). *Psychologia. Podręcznik akademicki. Podstawy psychologii* (t. 1, s. 335–354). Gdańsk: Gdańskie Wydawnictwo Psychologiczne.
- [92] Brzeziński J. (2004). *Metodologia badań psychologicznych*. Warszawa: PWN.
- [93] Brzeziński J., Hornowska E. (2000). Podstawowe metody badawcze – teoria i praktyka testowania. W: J. Strelau (red.). *Psychologia. Podręcznik akademicki. Podstawy psychologii* (tom 1, s. 389–435). Gdańsk: Gdańskie Wydawnictwo Psychologiczne.
- [94] Buczyńska G., Frączek D., Kryjom P. (2016). *Raport z inwentaryzacji klastrów w Polsce 2015*. Warszawa: PARP.
- [95] Burrell G., Morgan G. (1979). *Sociological paradigms and organizational analysis: Elements of the sociology of corporate life*. Portsmouth, NH: Heinemann.
- [96] Burt R.S. (1992a). The social structure of competition. W: N. Nohria, R.G. Eccles (red.). *Networks and organizations: Structure, form, and action* (s. 57–91). Boston: Harvard Business School Press.
- [97] Burt R.S. (1992b). *Structural holes*. Cambridge, MA: Harvard University Press.
- [98] Byrne B.M. (2010). *Structural equation modeling with AMOS: Basic concepts, applications, and programming*. Multivariate applications series. New York, London: Routledge/Taylor & Francis Group.
- [99] Camagni R. (1991). Introduction: From the local “milieu” to innovation through cooperation networks. W: R. Camagni (red.). *Innovation networks: Spatial perspectives* (s. 1–9). London: Belhaven Press.
- [100] Camagni R., Capello R. (2005). Urban milieux: From theory to empirical findings. W: R.A. Boschma, R.C. Kloosterman (red.). *Learning from clusters: A critical assessment from an economic-geographical perspective* (s. 249–274). Dordrecht: Springer.
- [101] Campbell J.P. (1990). The role of theory in industrial and organizational psychology. W: M.D. Dunnette, L.M. Hough (red.). *Handbook of industrial and organizational psychology* (s. 39–73). Palo Alto, CA, US: Consulting Psychologists Press.
- [102] Caniels M.C., Romijn H.A. (2003). SME clusters, acquisition of technological capabilities and development: Concepts, practice and policy lessons. *Journal of Industry, Competition and Trade*, 3(3), 187–210.
- [103] Cantner U., Meder A. (2007). Technological proximity and the choice of cooperation partner. *Journal of Economic Interaction and Coordination*, 2(1), 45–65.
- [104] Capecchi V. (1990). A history of flexible specialisation and industrial districts in Emilia-Romagna. W: F. Pyke, G. Becattini, W. Sengenberger (red.). *Industrial districts and inter-firm co-operation in Italy* (s. 20–36). Geneva: International Institute for Labour Studies.
- [105] Capello R. (1999). Spatial transfer of knowledge in high technology milieux: Learning versus collective learning processes. *Regional Studies*, 33(4), 353–365.
- [106] Carlsson B., Jacobsson S., Holmén M., Rickne A. (2002). Innovation systems: Analytical and methodological issues. *Research Policy*, 31(2), 233–245.
- [107] Carlsson B., Stankiewicz R. (1995). On the nature, function and composition of technological systems. W: B. Carlsson (red.). *Technological systems and economic performance: The case of factory automation* (s. 21–56). Dordrecht: Kluwer Academic Publishers.
- [108] Carrincazeaux C., Lung Y., Rallet A. (2001). Proximity and localisation of corporate R&D activities. *Research Policy*, 30(5), 777–789.
- [109] Carrincazeaux C., Lung Y., Vicente J. (2008). The scientific trajectory of the French school of proximity: Interaction-and institution-based approaches to regional innovation systems. *European Planning Studies*, 16(5), 617–628.

- [110] Cassi L., Plunket A. (2015). Research collaboration in co-inventor networks: Combining closure, bridging and proximities. *Regional Studies*, 49(6), 936–954.
- [111] Charmaz K. (2009). *Teoria ugruntowana. Praktyczny przewodnik po analizie jakościowej*. Warszawa: PWN; Charmaz K. (2006). *Constructing grounded theory. A practical guide through qualitative analysis*. London, Thousand Oaks, New Delhi: Sage Publications Ltd.
- [112] Charmaz K. (2014). Teoria ugruntowana w XXI wieku. Zastosowanie w rozwijaniu badań nad sprawiedliwością społeczną. W: N.K. Denzin, Y.S. Lincoln (red.). *Metody badań jakościowych* (tom. 1, s. 707–746). Warszawa: PWN.
- [113] Chesbrough H., Kim S., Agogino A. (2014). Chez Panisse: Building an open innovation ecosystem. *California Management Review*, 56(4), 144–171.
- [114] Christopher M. (2005). *Logistics and supply chain management: Creating value-adding networks*. Harlow: Pearson Education.
- [115] Chrzan E., Garbiec R. (2010). Klasty jako forma kooperencji małych przedsiębiorstw i innych organizacji dla sprostania globalnej konkurencji. W: A. Jabłoński (red.). *Modele funkcjonowania współczesnego biznesu* (s. 327–334). Dąbrowa Górnicza: Wyższa Szkoła Biznesu w Dąbrowie Górniczej.
- [116] Cieślak E. (2015). Rozwój klastra od inicjatywy do fazy wzrostu na przykładzie klastra SIDE-CLUSTER. *Ekonomia XXI Wieku*, 2(6), 40–54.
- [117] Ciobanu R. (2016). Does the geographic location influence takeovers?. *Economic Research-Ekonomska Istraživanja*, 29(1), 782–798.
- [118] Coffey A., Atkinson, P. (1996). *Making sense of qualitative data. Complementary research strategies*. London: Sage.
- [119] Cohen W.M., Levinthal D.A. (1990). Absorptive capacity: A new perspective on learning and innovation. *Administrative Science Quarterly*, 35(1), 128–152.
- [120] Cohendet P., Llerena P. (1997). Learning, technical change and public policy: How to create and exploit diversity. W: C. Edquist (red.). *Systems of innovation: Technologies, institutions and organisations* (s. 223–241). London, Washington: Pinter.
- [121] Coleman J.S. (1988). Social capital in the creation of human capital. *American Journal of Sociology*, 94, S95–S120.
- [122] Cook T.D., Campbell D.T. (1979). *Quasi-experimentation: Design and analysis for field setting*. MA: Houghton Mifflin.
- [123] Cooke P. (2001). Regional innovation systems, clusters, and the knowledge economy. *Industrial and Corporate Change*, 10(4), 945–974.
- [124] Cooke P. (2002). *Knowledge economies: Clusters, learning and cooperative advantage*. London: Routledge.
- [125] Cooke P. (2006). Bliskość, wiedza i powstawanie innowacji. *Studia Regionalne i Lokalne*, 2(24), 21–47.
- [126] Cooke P., Uranga M.G., Etxebarria G. (1997). Regional innovation systems: Institutional and organisational dimensions. *Research Policy*, 26(4–5), 475–491.
- [127] Cooke P., Uranga M.G., Etxebarria G. (1998). Regional systems of innovation: An evolutionary perspective. *Environment and Planning A*, 30(9), 1563–1584.
- [128] Corbin J.M., Strauss A. (1990). Grounded theory research: Procedures, canons, and evaluative criteria. *Qualitative Sociology*, 13(1), 3–21.
- [129] Coriat B., Weinstein O. (2002). Organizations, firms and institutions in the generation of innovation. *Research Policy*, 31(2), 273–290.
- [130] Cotton J.L. (1993). *Employee involvement: Methods for improving performance and work attitudes*. Thousand Oaks, CA: Sage Publications.
- [131] Crescenzi R., Filippetti A., Iammarino S. (2017). Academic inventors: Collaboration and proximity with industry. *The Journal of Technology Transfer*, 42(4), 730–762.
- [132] Creswell J.W. (2007). *Qualitative inquiry and research design: Choosing among five approaches*. Thousand Oaks, CA: Sage.

- [133] Creswell J.W. (2013). *Projektowanie badań naukowych. Metody jakościowe, ilościowe i mieszane*. Kraków: Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego.
- [134] Crevoisier O., Camagni R. (red.) (2000). *Les milieux urbains: Innovation, systèmes de production et ancrage*. Neuchâtel: EDES.
- [135] Cunningham D.J. (1998). Cognition as semiosis: The role of inference. *Theory & Psychology*, 8(6), 827–840.
- [136] Cunningham S.W., Werker C. (2012). Proximity and collaboration in European nanotechnology. *Papers in Regional Science*, 91(4), 723–742.
- [137] Cwalina W. (2000). *Zastosowanie modelowania równań strukturalnych w naukach społecznych*. Kraków: StatSoft Polska.
- [138] Cyfert S., Dyduch W., Latusek-Jurczak D., Niemczyk J., Sopińska A. (2014). Subdyscypliny w naukach o zarządzaniu – logika wyodrębnienia, identyfikacja modelu koncepcyjnego oraz zawartość tematyczna. *Organizacja i Kierowanie*, 1(161), 37–49.
- [139] Cygler J. (2009). *Kooperencja przedsiębiorstw: Czynniki sektorowe i korporacyjne*. Warszawa: Oficyna Wydawnicza SGH.
- [140] Cygler J. (2013). Korzyści kooperencji – oczekiwania i efekty. *Organizacja i Kierowanie*, 5(158), 59–75.
- [141] Cygler J., Aluchna M., Marciszewska E., Witek-Hajduk M.K., Materna G. (2013). *Kooperencja przedsiębiorstw w dobie globalizacji. Wyzwania strategiczne, uwarunkowania prawne*. Warszawa: Wolters Kluwer.
- [142] Cygler J. (2007). Kooperencja – nowy typ relacji między konkurentami. *Organizacja i Kierowanie*, 2(128), 61–77.
- [143] Czakon W. (2005a). Ku systemowej teorii przewagi konkurencyjnej przedsiębiorstwa. *Przegląd Organizacji*, 5, 5–8.
- [144] Czakon W. (2005b). Istota relacji sieciowych przedsiębiorstwa. *Przegląd Organizacji*, 9, 10–13.
- [145] Czakon W. (2009a). Przedsiębiorstwo oparte na wiedzy w kontekście międzyorganizacyjnym. W: R. Krupski (red.). *Zarządzanie strategiczne. Problemy, kierunki badań* (s. 283–294). Wałbrzych: Prace Naukowe Wałbrzyskiej Wyższej Szkoły Zarządzania i Przedsiębiorczości.
- [146] Czakon W. (2009b). Koopetycja – spłot tworzenia i zawłaszczania wartości. *Przegląd Organizacji*, 12, 11–14.
- [147] Czakon W. (2010). Hipoteza bliskości. *Przegląd Organizacji*, 9, 16–21.
- [148] Czakon W. (2011). Paradygmat sieciowy w naukach o zarządzaniu. *Przegląd Organizacji*, 11, 3–6.
- [149] Czakon W. (2012a). *Sieci w zarządzaniu strategicznym*. Warszawa: Wolters Kluwer.
- [150] Czakon W. (2012b). Strukturalne uwarunkowania zarządzania wiedzą w sieciach. *Przegląd Organizacji*, 5, 7–10.
- [151] Czakon W. (2015a). Metodyka systematycznego przeglądu literatury. W: W. Czakon (red.). *Podstawy metodologii badań w naukach o zarządzaniu* (s. 119–139). Warszawa: Wolters Kluwer.
- [152] Czakon W. (2015b). Rygor metodologiczny. W: W. Czakon (red.). *Podstawy metodologii badań w naukach o zarządzaniu* (s. 82–102). Warszawa: Wolters Kluwer.
- [153] Czakon W. (2017). Tworzenie teorii w naukach o zarządzaniu. W: A. Sopińska, P. Wachowiak (red.). *Wyzwania współczesnego zarządzania strategicznego* (s. 143–160). Warszawa: Oficyna Wydawnicza SGH.
- [154] Czapla T., Malarski M. (2005). Zarządzanie pozyskiwaniem i rozwojem wiedzy w organizacji. W: W. Błaszczyk (red.). *Metody organizacji i zarządzania. Kształtowanie relacji organizacyjnych* (s. 209–225). Warszawa: PWN.
- [155] Czarniawska B. (1981). Nowe tendencje w metodologii nauk społecznych a badania organizacyjne. *Organizacja i Kierowanie*, 1, 3–12.
- [156] Czarniawska-Joerges B. (1992). *Exploring complex organizations: A cultural perspective*. Newbury Park, London, New Delhi: Sage.

- [157] Czernek K. (2015). Wprowadzenie do badań jakościowych w naukach o zarządzaniu. W: W. Czakon (red.). *Podstawy metodologii badań w naukach o zarządzaniu* (s. 167–188). Warszawa: Wolters Kluwer.
- [158] Dagnino G.B., Le Roy F., Yami S., Czakon W. (2008). Strategie kooperacji – nowa forma dynamiki międzyorganizacyjnej?. *Przegląd Organizacji*, 6, 3–7.
- [159] Dahmén E. (1970). *Entrepreneurial activity and the development of Swedish industry: 1919–1939*. Homewood: American Economic Association Translation Series.
- [160] Davids M., Frenken K. (2018). Proximity, knowledge base and the innovation process: Towards an integrated framework. *Regional Studies*, 52(1), 23–34.
- [161] de Vasconcelos Gomes L.A., Facin A.L.F., Salerno M.S., Ikenami R.K. (2016). Unpacking the innovation ecosystem construct: Evolution, gaps and trends. *Technological Forecasting and Social Change* (In Press).
- [162] DeBresson C. (1996). Why innovative activities cluster. W: C. DeBresson (red.). *Economic interdependence and innovative activity: An input-output analysis* (s. 149–164). Cheltenham: Edward Elgar.
- [163] DeBresson C., Hu X. (1999). Identifying clusters of innovative activity: A new approach and a toolbox. W: OECD (1999). *Boosting innovation: The cluster approach* (s. 27–59). Paris: OECD.
- [164] Denzin N.K. (2006). *Sociological methods: A sourcebook*. New Brunswick: Transaction Publishers.
- [165] Doloreux D. (2002). What we should know about regional systems of innovation. *Technology in Society*, 24(3), 243–263.
- [166] Doloreux D., Parto S. (2005). Regional innovation systems: Current discourse and unresolved issues. *Technology in Society*, 27(2), 133–153.
- [167] Domański R. (2005). *Geografia ekonomiczna. Ujęcie dynamiczne*. Warszawa: PWN.
- [168] Domański R. (2007). *Gospodarka przestrzenna. Podstawy teoretyczne*. Warszawa: PWN.
- [169] Dosi G., Freeman C., Nelson R.R., Silverberg G., Soete L. (red.) (1998). *Technology and economic theory*. London: Pinter Publishers.
- [170] Dosi G., Nelson R.R. (1994). An introduction to evolutionary theories in economics. *Journal of Evolutionary Economics*, 4(3), 153–172.
- [171] Downar W., Frankowska M. (2012). Czy mój klaster to sieć wartości? W: M. Frankowska (red.). *Tworzenie wartości w klastrze* (s. 11–54). Warszawa: PARP.
- [172] Drejer I., Østergaard C.R. (2017). Exploring determinants of firms' collaboration with specific universities: Employee-driven relations and geographical proximity. *Regional Studies*, 51(8), 1192–1205.
- [173] DTI (2001). *Business clusters in the UK – a first assessment*. A report for the Department of Trade and Industry by a consortium led by Trends Business Research.
- [174] Dubois A., Gadde L. E. (2002). Systematic combining: An abductive approach to case research. *Journal of Business Research*, 55(7), 553–560.
- [175] Dümmler P., Thierstein A. (2003). *Identifying and managing clusters – Evidence from Switzerland. Entrepreneurship, Spatial Industrial Clusters and Inter-Firm Networks*. Uddevalla Symposium 2003.
- [176] Dzieńdziora J. (2015). Rola lobbyngu w zarządzaniu instytucjami integracji i pomocy społecznej województwa śląskiego. *Zeszyty Naukowe Wyższej Szkoły Humanitas. Zarządzanie*, 3, 39–49.
- [177] Dzierżanowski M. (red.) (2012). *Kierunki i założenia polityki klastrowej w Polsce do 2020 roku. Rekomendacje Grupy roboczej ds. polityki klastrowej*. Warszawa: PARP.
- [178] Easton, G. (2016). Industrial networks: A review. W: B. Axelsson, G. Easton (red.). *Industrial networks: A new view of reality* (s. 1–27). New York: Routledge.
- [179] Economic and Social Commission for Western Asia (2001). *Methodology for the assessment of competitiveness of selected existing industries*. New York: United Nations.

- [180] Edquist C. (red.) (1997). *Systems of innovation: Technologies, institutions and organizations*. London, Washington: Printer Publishers.
- [181] Edquist C., Johnson B. (1997). Institutions and organizations in systems of innovation. W: C. Edquist (red.): *Systems of innovation: Technologies, institutions and organizations* (s. 41–63). London, Washington: Pinter Publishers.
- [182] Eisenhard K.M., Graebner M.E. (2007). Theory building from cases: Opportunities and challenges. *The Academy of Management Journal*, 50(1), 25–32.
- [183] Eklinder-Frick J., Eriksson L.T., Hallén L. (2014). Multidimensional social capital as a boost or a bar to innovativeness. *Industrial Marketing Management*, 43(3), 460–472.
- [184] Ellwanger N., Boschma R. (2015). Who acquires whom? The role of geographical proximity and industrial relatedness in Dutch domestic M&As between 2002 and 2008. *Tijdschrift voor Economische en Sociale Geografie*, 106(5), 608–624.
- [185] Emery F., Emery M. (1997). Towards a logic of hypotheses: Everyone does research. *Concepts and Transformation*, 2(2), 119–144.
- [186] Enright M. J. (2003). Regional clusters: What we know and what we should know. W: J. Bröcker, D. Dohse, R. Soltwedel (red.), *Innovation clusters and interregional competition* (s. 99–129). Berlin Heidelberg: Springer.
- [187] Enright M.J. (1992). Why clusters are the way to win the game?. *World Link*, 5, 24–25.
- [188] Enright M.J. (1996). Regional clusters and economic development: A research agenda. W: U.H. Staber, N.V. Schaefer, B. Sharma (red.). *Business networks: Prospects for regional development* (s. 190–213). Berlin: Walter de Gruyter.
- [189] Etzkowitz H., Leydesdorff L. (2000). The dynamics of innovation: From National Systems and 'Mode 2' to a Triple Helix of university–industry–government relations. *Research Policy*, 29(2), 109–123.
- [190] European Commission – Enterprise Directorate General (2003). *Final report of the expert group on enterprise clusters and networks*. Brussels: European Commission.
- [191] *Europejska sieć doskonałości na rzecz zarządzania, współpracy i promocji klastrów* (2007). Warszawa: PARP.
- [192] Fabrowska P., Halicki M., Kozdęba D., Piotrowska P., Szerenos A. (2009). *ABC jak założyć klaster? Przewodnik dla przedsiębiorcy*. Wrocław: Urząd Marszałkowski Województwa Dolnośląskiego.
- [193] Feldman M.P. (1994). *The geography of innovation*. Dordrecht: Kluwer Academic Publishers.
- [194] Feser E.J. (1998). Old and new theories of industry clusters. W: M. Steiner (red.), *Clusters and regional specialisation: On geography, technology, and networks* (s. 18–40). London: Pion.
- [195] Feser E.J., Luger M.I. (2003). Cluster analysis as a mode of inquiry: Its use in science and technology policymaking in North Carolina. *European Planning Studies*, 11(1), 11–24.
- [196] Field A. (2009). *Discovering statistics using SPSS*. Sage publications.
- [197] Fitjar R.D., Huber F., Rodríguez-Pose A. (2016). Not too close, not too far: Testing the Goldilocks principle of 'optimal' distance in innovation networks. *Industry and Innovation*, 23(6), 465–487.
- [198] Flick U. (2012). *Projektowanie badania jakościowego*. Warszawa: PWN.
- [199] Florida R. (1995). Toward the learning region. *Futures*, 27(5), 527–536.
- [200] Fontes M., Sousa C. (2016). Types of proximity in knowledge access by science-based startups. *European Journal of Innovation Management*, 19(3), 298–316.
- [201] Foray D., David P.A., Hall B.H. (2011). *Smart specialization: From academic idea to political instrument, the surprising career of a concept and the difficulties involved in its implementation*. MTEI Working Paper, École Polytechnique Fédérale de Lausanne.
- [202] Frankowska M. (2015). Klastrowe łańcuchy dostaw jako obszar współpracy przedsiębiorstw. W: R. Borowiecki, T. Rojek (red.). *Kształtowanie relacji partnerskich i form współdziałania współczesnych przedsiębiorstw. Strategie – procesy – narzędzia* (s. 79–92). Kraków: Fundacja Uniwersytetu Ekonomicznego w Krakowie.

- [203] Frankowska M. (2016). Mapowanie łańcuchów dostaw jako narzędzie identyfikacji potencjału kombinacyjnego sieci organizacyjnej. W: R. Borowiecki, T. Rojek (red.). *Zarządzanie przedsiębiorstwem. Analiza współczesnych uwarunkowań, koncepcji i determinant* (s. 109–120). Kraków: Fundacja Uniwersytetu Ekonomicznego w Krakowie.
- [204] Frankowska M. (red.) (2012). *Tworzenie wartości w klastrze*. Warszawa: PARP.
- [205] Freeman C. (1987). *Technology policy and economic performance: Lessons from Japan*. London: Pinter Publishers.
- [206] Freeman C. (1995). The 'National System of Innovation' in historical perspective. *Cambridge Journal of Economics*, 19(1), 5–24.
- [207] Frigant V., Lung Y. (2002). Geographical proximity and supplying relationships in modular production. *International Journal of Urban and Regional Research*, 26(4), 742–755.
- [208] Fromhold-Eisebith M. (2004). Innovative milieu and social capital – complementary or redundant concepts of collaboration-based regional development?. *European Planning Studies*, 12(6), 747–765.
- [209] Gabbay D.M., Woods J. (2005). *A Practical logic of cognitive systems. The reach of abduction: Insight and trial* (Vol. 2). Elsevier.
- [210] Gasparski W. (2003). *Decyzje i etyka w lobbingu i biznesie*. Warszawa: Wydawnictwo Wyższej Szkoły Przedsiębiorczości i Zarządzania im. Leona Koźmińskiego.
- [211] Gancarczyk J., Gancarczyk M. (2002). Konkurencyjność skupisk przemysłu (clusters) – od korzyści zewnętrznych do korzyści sieci. *Studia Regionalne i Lokalne*, 2–3(9), 75–89.
- [212] Gancarczyk M. (2005). Efekty sieci a zarządzanie innowacjami w klastrach. *Organizacja i Kierowanie*, 4, 77–92.
- [213] Gancarczyk M. (2010). Model schyłku i odrodzenia klastrów. *Gospodarka Narodowa*, 3, 1–21.
- [214] Gancarczyk M., Gancarczyk J. (2018). Proactive international strategies of cluster SMEs. *European Management Journal*, 36(1), 59–70.
- [215] Gancarczyk, M. (2015). Enterprise-and industry-level drivers of cluster evolution and their outcomes for clusters from developed and less-developed countries. *European Planning Studies*, 23(10), 1932–1952.
- [216] Gawer A. (2014). Bridging differing perspectives on technological platforms: Toward an integrative framework. *Research Policy*, 43(7), 1239–1249.
- [217] Gawlik K. (2012). Badania fokusowe. W: D. Jemielniak (red.). *Badania jakościowe. Metody i narzędzia* (t. 2, s. 131–162). Warszawa: PWN.
- [218] Geerts A., Leten B., Belderbos R., Van Looy B. (2018). Does spatial ambidexterity pay off? On the benefits of geographic proximity between technology exploitation and exploration. *Journal of Product Innovation Management*, 35(2), 151–163.
- [219] Geldes C., Felzensztein C., Turkina E., Durand A. (2015). How does proximity affect interfirm marketing cooperation? A study of an agribusiness cluster. *Journal of Business Research*, 68(2), 263–272.
- [220] Geldes C., Heredia J., Felzensztein C., Mora M. (2017). Proximity as determinant of business cooperation for technological and non-technological innovations: A study of an agribusiness cluster. *Journal of Business & Industrial Marketing*, 32(1), 167–178.
- [221] Gertler M.S. (2003). Tacit knowledge and the economic geography of context, or the undefinable tacitness of being (there). *Journal of Economic Geography*, 3(1), 75–99.
- [222] Gierszewska G., Romanowska M. (2017). *Analiza strategiczna przedsiębiorstwa*. Warszawa: PWE.
- [223] Gilly J.P., Torre A. (2000). Proximity relations: Elements for an analytical framework. W: M.B. Green, R.B. McNaughton (red.). *Industrial networks and proximity* (s. 1–16). Aldershot: Ashgate Publishing.
- [224] Glaser B.B., Holton J. (2010). Remodelowanie teorii ugruntowanej. *Przegląd Socjologii Jakościowej*, 2(6), 81–102.

- [225] Glaser B.G. (1978). *Theoretical sensitivity: Advances in the methodology of grounded theory*. Mill Valley: Sociology Press.
- [226] Glaser B.G. (1992). *Basics of grounded theory analysis*. Mill Valley: Sociology Press.
- [227] Glaser B.G. (1998). *Doing grounded theory. Issues and discussions*. Mill Valley: Sociology Press.
- [228] Glaser B.G. (2001) *The grounded theory perspective: Conceptualization contrasted with description*. Mill Valley: Sociology Press.
- [229] Glaser B.G., Strauss A. L. (2009). *Odkrywanie teorii ugruntowanej. Strategie badania jakościowego*. Kraków: Zakład Wydawniczy „NOMOS”; Glaser B.G., Strauss A.L. (1967). *Discovery of grounded theory. Strategies for qualitative research*. Chicago: Aldine.
- [230] Glaser, B.G., Strauss, A.L. (2016). *Świadomość umierania*. Kraków: Zakład Wydawniczy „NOMOS”; Glaser B.G., Strauss A.L. (1965). *Awareness of dying*. Chicago: Aldine.
- [231] Glăvan B. (2008). Coordination failures, cluster theory, and entrepreneurship: A critical view. *The Quarterly Journal of Austrian Economics*, 11(1), 43–59.
- [232] Glinka B. (2008). *Kulturowe uwarunkowania przedsiębiorczości w Polsce*. Warszawa: PWE.
- [233] Gobble M.M. (2014). Charting the innovation ecosystem. *Research-Technology Management*, 57(4), 55–59.
- [234] Godart F.C. (2015). Trend networks: Multidimensional proximity and the formation of aesthetic choices in the creative economy. *Regional Studies*, 49(6), 973–984.
- [235] Godlewska-Majkowska H. (2009a). Produkcja rolna. W: K. Kuciński (red.). *Geografia ekonomiczna* (s. 227–261). Kraków: Wolters Kluwer.
- [236] Godlewska-Majkowska H. (2009b). Produkcja przemysłowa. W: K. Kuciński (red.). *Geografia ekonomiczna* (s. 262–295). Kraków: Wolters Kluwer.
- [237] Goglio S. (2002). Introduction: The industrial district as a proving ground. *European Planning Studies*, 4(10), 421–424.
- [238] Goodman L. A. (1961). Snowball sampling. *The Annals of Mathematical Statistics*, 32(1), 148–170.
- [239] Gordon I. R., McCann P. (2000). Industrial clusters: Complexes, agglomeration and/or social networks? *Urban Studies*, 37(3), 513–532.
- [240] Gorynia M., Jankowska B. (2007a). Koncepcja klastrów jako sposób regulacji zachowań podmiotów gospodarczych. *Ekonomista*, 3, 311–340.
- [241] Gorynia M., Jankowska B. (2007b). Wpływ klastrów na konkurencyjność i internacjonalizację przedsiębiorstw. *Gospodarka Narodowa*, 7–8, 1–18.
- [242] Gorynia M., Jankowska B. (2008). *Klastry a międzynarodowa konkurencyjność i internacjonalizacja przedsiębiorstwa*. Warszawa: Difin.
- [243] Gorzko M. (2008). *Procedury i emergencja: O metodologii klasycznych odmian teorii ugruntowanej*. Szczecin: Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego.
- [244] Gorzko M. (2013). Teoria ugruntowana jako „rodzina metod”? *Opuscula Sociologica* (4), 5–16.
- [245] Gorzoch J. (red.) (2012). *Foresight technologiczny przemysłu – InSight2030: Aktualizacja wyników oraz krajowa strategia inteligentnej specjalizacji (smart specialization)*. Warszawa: Ministerstwo Gospodarki.
- [246] Gościński J.W. (1989). *Cykl życia organizacji*. Warszawa: PWE.
- [247] Gotz M., Jankowska B. (2014). Zastosowanie metodologii teorii ugruntowanej (GTM) w badaniu kooperacji w klastrach. *Problemy Zarządzania*, 12(3), 185–205.
- [248] Górniak J. (2000). *My i nasze pieniądze. Studium postaw wobec pieniądza*. Kraków: Aureus.
- [249] Górniak J., Wachnicki J. (2008). *Pierwsze kroki w analizie danych. SPSS for Windows*. Kraków: SPSS Polska.
- [250] Grabher G. (red.) (1993). *The embedded firm. On the socioeconomics of industrial networks*. London: Routledge.

- [251] Graebner M.E., Martin J.A., Roundy P.T. (2012). Qualitative data: Cooking without a recipe. *Strategic Organization*, 10(3), 276–284.
- [252] Granovetter M. (1973). The strength of weak ties. *American Journal of Sociology*, 78(6), 1360–1380.
- [253] Granovetter M. (1985). Economic action and social structure: The problem of embeddedness. *American Journal of Sociology*, 91(3), 481–510.
- [254] Granovetter M. (1990). The old and the new economic sociology: A history and an agenda. W: R. Friedland, A.F. Robertson (red.). *Beyond the marketplace: Rethinking economy and society* (s. 89–112). New York: Aldine de Gruyter.
- [255] Graziani A. (1975). Aspetti strutturali dell'economia italiana nell'ultimo decennio. W: A. Graziani (red.). *Crisi e ristrutturazione dell'economia italiana* (s. 5–73). Torino: Einaudi.
- [256] *GRESI: Groupe de reflexion pour les strategies industrielles* (1976). Paris: La Division Internationale du travail, i–ii.
- [257] Grootaert C., Narayan D., Jones V.N., Woolcock M. (2004). Measuring social capital – an integrated questionnaire. *World Bank Working Paper*, 18.
- [258] Grudzewski W.M., Hejduk I.K. (2002). Kreowanie systemów zarządzania wiedzą podstawą dla osiągnięcia przewagi konkurencyjnej współczesnych przedsiębiorstw. W: W.M. Grudzewski, I.K. Hejduk (red.). *Przedsiębiorstwo przyszłości – wizja strategiczna*. Warszawa: Difin.
- [259] Grycuk A. (2003). Koncepcja grom w teorii i praktyce zarządzania. *Organizacja i Kierowanie*, 3, 3–16.
- [260] Grzenkowska M., Mruk H. (2001). *Lobbing jako instrument Public Relations*. Poznań: Zeszyty Naukowe AE w Poznaniu.
- [261] Grzeszczak J. (1999). *Bieguny wzrostu a formy przestrzeni spolaryzowanej*. Wrocław: Prace Geograficzne IGiPZ PAN, 173.
- [262] Guan J. C., Yan Y. (2016). Technological proximity and recombinative innovation in the alternative energy field. *Research Policy*, 45(7), 1460–1473.
- [263] Gudkova S. (2012). Wywiad w badaniach jakościowych. W: D. Jemielniak (red.). *Badania jakościowe. Metody i narzędzia* (t. 2, s. 111–129). Warszawa: PWN.
- [264] Guerini M., Bonaccorsi A., Colombo M.G., Rossi-Lamastra C. (2013). *The role of geographical, social and cognitive proximity in collaborations between high-tech entrepreneurial ventures and universities*. 35th DRUID Celebration Conference, Barcelona, Spain, June 17–19.
- [265] Guerrieri P., Tylecote A. (1997). Interindustry differences in technical change and national patterns of technological accumulation. W: C. Edquist (red.). *Systems of innovation: Technologies, institutions and organizations* (s. 107–129). London and Washington: Printer Publishers.
- [266] Gustavsen, B. (1996). Is theory useful?. *Concepts and Transformation*, 1(1), 63–77.
- [267] Haas S. (1995). Economies externes technologiques, apprentissage et rendements d'agglomération. W: N. Lazaric, J.-M. Monnier (red.). *Coordination économique et apprentissage des firmes* (s. 180–225). Paris: Economica.
- [268] Hair Jr. J.F., Black W.C., Babin B.J., Anderson R.E. (2014). *Multivariate data analysis* (7thed.). Harlow UK: Pearson Education Limited.
- [269] Hałas E. (2006). *Interakcjonizm symboliczny. Społeczny kontekst znaczeń*. Warszawa: PWN
- [270] Hamel G., Prahalad C.K. (1998). *Strategic intent*. Boston, Ma: Harvard Business Press.
- [271] Handfield R.B., Nichols E.L. (2002). *Supply chain redesign: Transforming supply chains into integrated value systems*. Financial Times Prentice Hall.
- [272] Hansen T. (2015). Substitution or overlap? The relations between geographical and non-spatial proximity dimensions in collaborative innovation projects. *Regional Studies*, 49(10), 1672–1684.
- [273] Hardeman S., Frenken K., Nomaler Ö., Ter Wal A.L. (2014). Characterizing and comparing innovation systems by different 'modes' of knowledge production: A proximity approach. *Science and Public Policy*, 42(4), 530–548.

- [274] Harrison B., Kelley M.R., Gant, J. (1996). Innovative firm behavior and local milieu: Exploring the intersection of agglomeration, firm effects, and technological change. *Economic Geography*, 72(3), 233–258.
- [275] He S. (2006). *Clusters, structural embeddedness, and knowledge: A structural embeddedness model of clusters*. Paper to be presented at the DRUID-DIME Winter PhD Conference, Skoerping, Denmark, 26–28 January.
- [276] Hearn W.E. (1864). *Plutology: or the theory of the efforts to satisfy human wants*. London: Macmillan and Co., Melbourne: George Robertson.
- [277] Held J.R. (1996). Clusters as an economic development tool: Beyond the pitfalls. *Economic Development Quarterly*, 10(3), 249–261.
- [278] Hensel P., Glinka B. (2012). Teoria ugruntowana. W: D. Jemielniak (red.). *Badania jakościowe. Podejście i teorie* (t. 1, s. 89–113). Warszawa: PWN.
- [279] Herbut R. (2003). Grupy interesu a proces decyzyjny. W: Z. Machelski, L. Rubisz (red.). *Grupy interesu. Teorie i działanie*. Toruń: Wydawnictwo Adam Marszałek.
- [280] Heringa P.W., Horlings E., van der Zouwen M., van den Besselaar P., van Vierssen W. (2014). How do dimensions of proximity relate to the outcomes of collaboration? A survey of knowledge-intensive networks in the Dutch water sector. *Economics of Innovation and New Technology*, 23(7), 689–716.
- [281] Hirschman A.O. (1958). *The Strategy of Economic Development*. Clinton, MA: Yale University Press.
- [282] Hoekman J., Frenken K., Tijssen R.J. (2010). Research collaboration at a distance: Changing spatial patterns of scientific collaboration within Europe. *Research Policy*, 39(5), 662–673.
- [283] Hofstede G., Hofstede G.J. (2007). *Kultury i organizacje*. Warszawa: PWE.
- [284] Hołub-Iwan J. (red.) (2012). *Benchmarking klastrów w Polsce – edycja 2012. Raport z badania*. Warszawa: PARP.
- [285] Hołub-Iwan J., Wielec Ł. (2014). *Opracowanie systemu wyboru Krajowych Klastrów Kluczowych. Cz. I: Charakterystyka Krajowego Klastra Kluczowego w oparciu o analizę źródeł wtórnych*. Warszawa: PARP.
- [286] Hope E. (2005). *Public relations instytucji użyteczności publicznej*. Gdańsk: Biblioteka Public relations.
- [287] Hudson R. (1999). ‘The Learning Economy, the Learning Firm and the Learning Region’: A sympathetic critique of the limits to learning. *European Urban and Regional Studies*, 6(1), 59–72.
- [288] Iansiti M., Levien R. (2004). *The keystone advantage: What the new dynamics of business ecosystems mean for strategy, innovation, and sustainability*. MA: HBR Press, Boston.
- [289] Inoue H., Nakajima K., Saito Y. U. (2017). Localization of knowledge-creating establishments. *Japan and the World Economy*, 43, 23–29.
- [290] Isaksen A., Hauge E. (2002). Regional clusters in Europe. *Observatory of European SMEs*, 3, 5–55.
- [291] Jackson D.J. (2011). *What is an innovation ecosystem?*. Arlington, VA: National Science Foundation.
- [292] Jacobs D., De Man A.P. (1996). Clusters, industrial policy and firm strategy. *Technology Analysis & Strategic Management*, 8(4), 425–438.
- [293] Jaffe A.B., Trajtenberg M., Henderson R. (1993). Geographic localization of knowledge spillovers as evidenced by patent citations. *Quarterly Journal of Economics*, 108(3), 577–598.
- [294] Jagoda H. (2012). Stowarzyszenie jako forma branżowego zrzeszenia przedsiębiorstw. *Ekonomia i Prawo*, 11(4), 123–133.
- [295] Jakubiak-Mironczuk A. (2015). Lobbying – konflikt realizacji partykularnych interesów grup społecznych a ochrona interesu publicznego. *Przegląd Bezpieczeństwa Wewnętrznego*, 7(12), 166–182.

- [296] Jankowska B. (2012). *Kooperacja w klastrach kreatywnych: Przyczynek do teorii regulacji w gospodarce rynkowej*. Poznań: Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego.
- [297] Januszewski A. (2011). Modele równań strukturalnych w metodologii badań psychologicznych. Problematyka przyczynowości w modelach strukturalnych i dopuszczalność modeli. *Studia z Psychologii w KUL*, 17, 213–245.
- [298] Jasiecki K., Molęda-Zdziech M., Kurczewska U. (2006). *Lobbing: sztuka skutecznego wywierania wpływu*. Kraków: Oficyna Ekonomiczna – Oddział Polskich Wydawnictw Profesjonalnych.
- [299] Jedynak S. (2002). *Mała encyklopedia filozofii. Pojęcia, problemy, kierunki*. Bydgoszcz-Lublin: Oficyna Wydawnicza Branta.
- [300] Jing Z., Xiong-Jian L. (2011). Business ecosystem strategies of mobile network operators in the 3G era: The case of China mobile. *Telecommunications Policy*, 35(2), 156–171.
- [301] Jirčíková E., Pavelková D., Bialic-Davendra M., Homolka L. (2013). The age of clusters and its influence on their activity preferences. *Technological and Economic Development of Economy*, 19(4), 621–637.
- [302] John C.H., Poudner R. W. (2006). Technology clusters versus industry clusters: Resources, networks, and regional advantages. *Growth and Change*, 37(2), 141–171.
- [303] Johnson, B., Lundvall, B.A. (2003). Promoting innovation systems as a response to the globalised learning economy. W: J.E. Cassiolato, H.M. M. Lastres, M.L. Maciel (red.). *Systems of innovation and development*. Cheltenham: Edward Elgar.
- [304] Kaja M. (2011). Społeczna recepcja lobbingu. W: K. Kubiak (red.). *Społeczna recepcja Public Relations* (s. 1–27). Warszawa: Wyższa Szkoła Promocji.
- [305] Kamberelis G., Dimitriadis G. (2014). Wywiady zogniskowane. Strategiczne artykulacje pedagogiki, polityki i badań. W: N.K. Denzin, Y.S. Lincoln (red.). *Metody badań jakościowych* (t. 2, s. 351–379). Warszawa: PWN.
- [306] Kapitan T. (1997). Peirce and the structure of abductive inference. W: N. Houser, D.D. Roberts, J. Van Evra (red.). *Studies in the Logic of Charles Sanders Peirce* (s. 477–496). Bloomington: Indiana University Press.
- [307] Kaufmann J. C. (2010). *Wywiad rozumiejący*. Warszawa: Oficyna Naukowa.
- [308] Kawa A. (2011). *Konfigurowanie łańcucha dostaw: Teoria, instrumenty i technologie*. Poznań: Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego w Poznaniu.
- [309] Kaźmierska S. (2016). Zaufanie i relacje partnerskie jako elementy kapitału społecznego determinujące rozwój klastrów. *Studia Ekonomiczne Regionu Łódzkiego*, 21, 271–281.
- [310] Kaźmierski J. (2012). *Rozwój i zarządzanie strukturami klastrowymi w regionie*. Łódź: Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego.
- [311] Kaźmierski, J. (2011). Klasy jako źródło efektów synergetycznych i instrument zarządzania regionalnego. *Acta Universitatis Lodziensis. Folia Oeconomica*, 251, 27–38.
- [312] Kelle U. (1995). Theories as heuristic tools in qualitative research. W: I. Maso, P.A. Atkinson, S. Delamont, J.C. Verhoeven (red.). *Openness in research: The tension between self and other* (s. 33–50). Assen: van Gorcum.
- [313] Kępka B., Kacperek D. (2017). *Wdrażanie standardów zarządzania klastrem. Poradnik dla koordynatorów*. Warszawa: PARP.
- [314] Kirat T., Lung Y. (1999). Innovation and proximity: Territories as loci of collective learning processes. *European Urban and Regional Studies*, 6(1), 27–38.
- [315] *Klasy w województwie lubuskim* (2011). Warszawa: PARP (katalog przygotowany w ramach przedsięwzięcia PARP: „Polskie klasy i polityka klastrowa”).
- [316] *Klasy w województwie pomorskim* (2011). Warszawa: PARP (katalog przygotowany w ramach przedsięwzięcia PARP: „Polskie klasy i polityka klastrowa”).
- [317] Klemens B. (2009). Współpraca władz samorządowych i przedsiębiorców a tworzenie podstaw inicjatyw klastrowych. *Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego. Ekonomiczne Problemy Usług*, 287–297.

- [318] Klepper S. (1997). Industry life cycles. *Industrial and Corporate Change*, 6(1), 145-182.
- [319] Klepper S. (2007). The evolution of geographic structures in new industries, W: K. Frenken (red.) *Applied Evolutionary Economics and Economic Geography* (s. 69-92). Cheltenham: Edward Elgar.
- [320] Klimas P. (2011). Wymiary bliskości w sieciach innowacji. *Przegląd Organizacji*, 4, 16-20.
- [321] Klimas P. (2014). *Sieci innowacji. Implikacje bliskości organizacyjnej*. Katowice: Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego w Katowicach.
- [322] Kline S.J., Rosenberg N. (1986). An overview of innovation. W: R. Landau, N. Rosenberg (red.), *The positive sum game: Harnessing technology for economic growth* (s. 275-305). Washington D.C.: National Academy Press.
- [323] Knack S., Keefer P. (1997). Does social capital have an economic payoff? A cross-country investigation. *The Quarterly Journal of Economics*, 112(4), 1251-1288.
- [324] Knoblen J., Oerlemans L.A.G. (2006). Proximity and inter-organizational collaboration: A literature review. *International Journal of Management Reviews*, 8(2), 71-89.
- [325] Knop L. (2013). *Zarządzanie klastrem: Koncepcje, strategie, modele*. Gliwice: Wydawnictwo Politechniki Śląskiej.
- [326] Knorringa P., Meyer-Stamer J. (1998). New dimensions in local enterprise cooperation and development: From clusters to industrial districts. W: UNCTAD. *New approaches to science and technology cooperation and capacity building*. New York, Geneva: United Nations.
- [327] Konarski R. (2009). *Modele równań strukturalnych. Teoria i praktyka*. Warszawa: PWN.
- [328] Konecki K. (1992). *Nowi pracownicy a kultura organizacyjna. Studium folkloru fabrycznego*. Łódź: Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego.
- [329] Konecki K. (2000). *Studia z metodologii badań jakościowych. Teoria ugruntowana*. Warszawa: PWN.
- [330] Konecki K. (2008). Wizualna teoria ugruntowana. Rodziny kodowania wykorzystywane w analizie wizualnej. *Przegląd Socjologii Jakościowej*, 4(3), 89-115.
- [331] Konecki K.T., Kacperczyk A. (2010). *Procesy tożsamościowe. Symboliczno-interakcyjny wymiar konstruowania ładu i nieładu społecznego*. Łódź: Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego.
- [332] Korbi F.B., Chouki M. (2017). Knowledge transfer in international asymmetric alliances: The key role of translation, artifacts, and proximity. *Journal of Knowledge Management*, 21(5), 1272-1291.
- [333] Kostera M. (2003). *Antropologia organizacji. Metodologia badań terenowych*. Warszawa: PWN.
- [334] Koszarek M. (red.) (2011). *Inicjatywy klastrowe: Skuteczne działanie i strategiczny rozwój*. Warszawa: PARP.
- [335] Kotarbiński T. (1982). *Traktat o dobrej robocie*. Warszawa: Ossolineum.
- [336] Kotarbiński T. (1986). *Elementy teorii poznania, logiki formalnej i metodologii nauk*. Warszawa: PWN.
- [337] Kotler P. (1994). *Marketing. Analiza, planowanie, wdrażanie i kontrola*. Warszawa: Wydawnictwo Gebethner i Ska.
- [338] Kowalczyk A., Nogalski B. (2007). *Zarządzanie wiedzą. Koncepcja i narzędzia*. Warszawa: Difin.
- [339] Kowalski A.M. (2013). *Znaczenie klastrów dla innowacyjności gospodarki w Polsce*. Warszawa: Oficyna Wydawnicza SGH.
- [340] Koźmiński A.K., Oblój K. (1989). *Zarys teorii równowagi organizacyjnej*. Warszawa: PWE.
- [341] Koźmiński A.K., Piotrowski K. (red.) (1999). *Zarządzanie. Teoria i praktyka*. Warszawa: PWN.
- [342] Krawiec S., Kutak, M. (2016). Zarządzanie projektem partnerskim w kontekście powiązań klastrowych. *Barometr Regionalny. Analizy i prognozy*, 1, 89-94.

- [343] Kroik J., Bechowska-Gebhardt A. (2009). Strategiczna odpowiedzialność społeczna przedsiębiorstwa w strukturach klastrowych. W: A. Adamik, S. Lachiewicz (red.). Współpraca w rozwoju współczesnych organizacji (s. 436–446). Łódź: Wydawnictwo Politechniki Łódzkiej.
- [344] Kroik J., Malara Z. (2010). Zasoby niematerialne przedsiębiorstwa a jego skłonność do rozszerzania granic współdziałania i współpracy. Z praktyki sieci i klastrów. *Organizacja i Kierowanie*, 5, 65–77.
- [345] Krupski R. (2004). *Podstawy organizacji i zarządzania*. Wrocław: Wydawnictwo I-BiS.
- [346] Kubiak A. (2013). Lobbying w polskim prawie i praktyce. *Annales. Etyka w Życiu Gospodarczym*, 1, 131–144.
- [347] Kuciński K. (1994). *Geografia ekonomiczna*. Warszawa: Oficyna Wydawnicza SGH.
- [348] Kurczewska U. (2011). *Lobbying i grupy interesu w Unii Europejskiej: proces konsolidacji systemu*. Warszawa: PWN.
- [349] Kurczewska U., Molęda-Zdziech M. (2002). *Lobbying w Unii Europejskiej*. Warszawa: Instytut Spraw Publicznych.
- [350] Kuttim M. (2016). The role of spatial and non-spatial forms of proximity in knowledge transfer: A case of technical university. *European Journal of Innovation Management*, 19(4), 468–491.
- [351] Laing S. (1846). *Notes of a Traveller: On the Social and Political State of France, Prussia, Switzerland, Italy, and Other Parts of Europe, During the Present Century*. Philadelphia: Carey and Hart.
- [352] Lambert D.M., Emmelhainz M.A., Gardner J.T. (1996). Developing and implementing supply chain partnerships. *International Journal of Logistics Management*, 7(2), 1–18.
- [353] Lander B. (2015). Proximity at a distance: The role of institutional and geographical proximities in Vancouver's infection and immunity research collaborations. *Industry and Innovation*, 22(7), 575–596.
- [354] Lavigne S., Nicet-Chenaf D. (2016). Out of sight, out of mind: When proximities matter for mutual fund flows. *Economic Geography*, 92(3), 322–344.
- [355] Lawson C. (1997). *Territorial clustering and high-technology innovation: From industrial districts to innovative milieux*. Cambridge: ESRC Centre for Business Research, University of Cambridge.
- [356] Lawson C., Lorenz E. (1999). Collective learning, tacit knowledge and regional innovative capacity. *Regional Studies*, 33(4), 305–317.
- [357] Lesser E.L. (2000). Leveraging social capital in organizations. W: E.L. Lesser (red.). *Knowledge and social capital: Foundations and applications* (s. 3–16). Boston: Butterworth-Heinemann.
- [358] Levitt B., March J.G. (1988). Organizational learning. *Annual Review of Sociology*, 14(1), 319–338.
- [359] Levy R., Talbot D. (2015). Control by proximity: Evidence from the 'Aerospace Valley' competitiveness cluster. *Regional Studies*, 49(6), 955–972.
- [360] Lin T.C., Kung S.F., Wang H. C. (2015). Effects of firm size and geographical proximity on different models of interaction between university and firm: A case study. *Asia Pacific Management Review*, 20(2), 90–99.
- [361] Lindqvist G., Ketels C., Sölvell Ö. (2013). *The Cluster Initiative Greenbook*. Stockholm: Ivory Tower Publishers.
- [362] Lis A. (2009). Tworzenie klastra w regionie. *Ekonomika i Organizacja Przedsiębiorstwa*, 12(719), 69–76.
- [363] Lis A. (2010a). Przegląd programów wsparcia dla klastrów w ramach cluster-based policy UE. W: L. Zawadzka, J. Łopatowska (red.). *Metodyczne aspekty modelowania i projektowania systemów gospodarczych: Jakość, ryzyko, aplikacje* (s. 70–85). Gdańsk: Wydawnictwo Politechniki Gdańskiej.
- [364] Lis A. (2010b). Finansowanie rozwoju klastrów o znaczeniu regionalnym w Regionalnych Programach Operacyjnych. W: L. Zawadzka, J. Łopatowska (red.). *Metodyczne aspekty*

- modelowania i projektowania systemów gospodarczych: Jakość, ryzyko, aplikacje* (s. 86–101). Gdańsk: Wydawnictwo Politechniki Gdańskiej.
- [365] Lis A. (2010c). Rola władz samorządowych w kształtowaniu regionalnej polityki opartej na klastrach. *Samorząd Terytorialny*, 12, 43–57.
- [366] Lis A. (2011). Rozwój inicjatyw klastrowych na Dolnym Śląsku. *Prace Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu*, 221, 331–341.
- [367] Lis A. (2012). Identyfikacja regionalna i branżowa a rozwój inicjatywy klastrowej na przykładzie Ciechocińskiego Kłastera Uzdrawiskowego „Dolina Zdrowia” – wyniki badań. *Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego. Problemy Zarządzania, Finansów i Marketingu*, 23, 53–68.
- [368] Lis A. (2013). Zarządzanie tożsamością w organizacjach na różnych poziomach zagregowania. *Zarządzanie i Finanse*, 11(4/2), 205–219.
- [369] Lis A., Lis A. (2011a). Kłaster, inicjatywa klastrowa, powiązanie kooperacyjne – rozróżnienie pojęć. *Studia i Materiały Polskiego Stowarzyszenia Zarządzania Wiedzą*, 37, 195–204.
- [370] Lis A., Lis A. (2011b). Kłastory i inicjatywy klastrowe w gospodarce. *Studia Ekonomiczne. Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego w Katowicach*, 80, 41–49.
- [371] Lis A., Lis A. (2011c). Gospodarka cyfrowa a lokalizacja: Wpływ ICT na funkcjonowanie klastrów. *Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego. Ekonomiczne Problemy Usług*, 650(67), 691–700.
- [372] Lis A., Lis A. (2012). Analiza kapitałów jako narzędzie konkurencyjności przedsiębiorstw w klastrze. *Studia Ekonomiczne Regionu Łódzkiego*, wyd. spec. 3, 93–102.
- [373] Lis A., Lis A. (2013). Tożsamość struktur klastrowych – rozważania teoretyczne i praktyczne implikacje. *Studia Regionalne i Lokalne*, 1(51), 26–44.
- [374] Lis A., McPhillips M. (2016). Czynniki sukcesu w zarządzaniu inicjatywą klastrową na przykładzie inicjatywy Interizon. *Management Forum*, 4(2), 29–37.
- [375] Lis A., Szerenos A. (2009). Koncepcja kapitałów Pierre’a Bourdieu w badaniach klastrów przemysłowych. *Studia Regionalne i Lokalne*, 2(36), 28–46.
- [376] Lis A., Zieliński G. (2011). Standaryzacja procesów w inicjatywach klastrowych na przykładzie branży sanatoryjno-uzdrawiskowej. *Prace Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu*, 169, 224–234.
- [377] Lis A.M. (2014). *Interizon, raport dedykowany w ramach projektu „Benchmarking klastrów w Polsce (edycja 3)” – edycja 2014*. Warszawa: PARP.
- [378] Lis A.M. (2014). *Kłastory i instytucje otoczenia biznesu*. W: Klimczak T., Lis A., Miller A., Rauzer A., Piotrowski S., Pander W., Sieczkowski P., Weremiuk A., Wojnicka-Sycz E., *Ocena wpływu Programu Operacyjnego Innowacyjna Gospodarka na zwiększenie innowacyjności przedsiębiorstw*. Warszawa: Ministerstwo Infrastruktury i Rozwoju.
- [379] Lis A.M., Lis A. (2014a). *Zarządzanie kapitałami w klastrach. Kapitał społeczny, kulturowy, ekonomiczny i symboliczny w strukturach klastrowych*. Warszawa: Difin.
- [380] Lis A.M., Lis A. (2014b). Old problems – new solutions: Conversion of capitals as a tool for shaping the competitive position in the economic field. *Social Sciences*, 84(2), 12–20.
- [381] Lis A.M., Lis A. (2016). Factors affecting group identity of cluster structures. *Journal of Inter-cultural Management*, 8(2), 125–152.
- [382] Lis A.M., McPhillips M. (2015). Identyfikacja regionalna i branżowa oraz poziom zaangażowania jako determinanty sukcesu inicjatywy klastrowej Interizon. *Przegląd Organizacji*, 5, 16–23.
- [383] Lis A.M., Romanowska E. (2015). Evaluation of selected innovation policy instruments on the example of Poland. *Procedia – Social and Behavioral Sciences*, 213, 1028–1033.
- [384] Lis A.M., Romanowska E. (2016). Internacjonalizacja struktur klastrowych w Polsce w świetle badań benchmarkingowych. *Zarządzanie i Finanse*, 14(2/1), 207–222.
- [385] Lorenzen M., Mahnke V. (2002). *Global strategy and the acquisition of local knowledge: How MNCs enter regional knowledge clusters*. DRUID Working Paper No 02–08.

- [386] Lundberg C.C., Wolek F.W. (1970). *Changing executive style: A model for professional development*. Philadelphia, Pa.: Dept. of Industry, Wharton School of Finance & Commerce, University of Pennsylvania.
- [387] Lundvall B.Å. (1985). *Product innovation and user-producer interaction*. Aalborg: Aalborg University Press.
- [388] Lundvall B.Å. (red.) (1992). *National Systems of Innovation – Towards a theory of innovation and interactive learning*. London, New York: Pinter Publishers.
- [389] Lundvall B.Å., Johnson B. (1994). The learning economy. *Journal of Industry Studies*, 1(2), 23–42.
- [390] Lundvall B.Å., Johnson B., Andersen E.S., Dalum B. (2002). National systems of production, innovation and competence building. *Research Policy*, 31(2), 213–231.
- [391] Lundvall B.Å., Maskell P. (2003). Nation states and economic development: From national systems of production to national systems of knowledge creation and learning. W: G.L. Clark, M.S. Gertler, M.P. Feldman (red.). *The Oxford Handbook of Economic Geography* (s. 353–372). Oxford: Oxford University Press.
- [392] Maggioni M.A. (2004). The rise and fall of industrial clusters: Technology and the life cycle of region. *IEB Working Paper*, 6. Barcelona: Universitat de Barcelona.
- [393] Magnani L. (2011). *Abduction, reason and science: Processes of discovery and explanation*. New York: Kluwer Academic Plenum Publishers.
- [394] Mahoney J.T., Pandian J.R. (1992). The resource-based view within the conversation of strategic management. *Strategic Management Journal*, 13(5), 363–380.
- [395] Maillat D. (1995). Territorial dynamic, innovative milieus and regional policy. *Entrepreneurship & Regional Development*, 7(2), 157–165.
- [396] Maillat D. (1998). Innovative milieux and new generations of regional policies. *Entrepreneurship & Regional Development*, 10(1), 1–16.
- [397] Maillat D., Lecoq B. (1992). New technologies and transformation of regional structures in Europe: The role of the milieu. *Entrepreneurship & Regional Development*, 4(1), 1–20.
- [398] Maillat D., Perrin J.C. (red.) (1992). *Entreprises innovatrices et développement territorial*. Neuchâtel: GREMI-EDES.
- [399] Maillat D., Quévit M., Senn L. (1993). *Réseaux d'innovation et milieu innovateurs: Un pari pour le développement régional*. Neuchâtel: GREMI-EDES.
- [400] Maison D. (2001). *Zogniskowane wywiady grupowe. Jakościowa metoda badań marketingowych*. Warszawa: PWN.
- [401] Malakauskaite A., Navickas V. (2011). Relation between a cluster's life cycle and competitiveness level. *Economics and Management*, 16, 214–218.
- [402] Malerba F. (1992). Learning by firms and incremental technical change. *The Economic Journal*, 102(413), 845–859.
- [403] Malerba F. (2002). Sectoral systems of innovation and production. *Research Policy*, 31(2), 247–264.
- [404] Malerba F. (red.) (2004). *Sectoral systems of innovation: Concepts, issues and analyses of six major sectors in Europe*. New York: Cambridge University Press.
- [405] Malmberg A. (1997). Industrial geography: Location and learning. *Progress in Human Geography*, 21(4).
- [406] Malmberg A., Maskell P. (1997). Towards an explanation of regional specialization and industry agglomeration. *European Planning Studies*, 5(1), 25–41.
- [407] Malmberg A., Maskell P. (2006). Localized learning revisited. *Growth and Change*, 37(1), 1–18.
- [408] Marek P., Titze M., Fuhrmeister C., Blum U. (2017). R&D collaborations and the role of proximity. *Regional Studies*, 51(12), 1761–1773.
- [409] Markiewicz J. (2013). Kłaster jako rdzeń interesariuszy wpływający na zmiany w regionie. *Europa Regionum*, 18, 119–130.

- [410] Markusen A. (1996). Sticky places in slippery space: A typology of industrial districts. *Economic Geography*, 72(3), 293–313.
- [411] Marshall A. (1925). *Zasady ekonomiki*. Warszawa: M. Arct (polski przekład publikacji z roku 1890).
- [412] Martin P.Y., Turner B.A. (1986). Grounded theory and organizational research. *The Journal of Applied Behavioral Science*, 22(2), 141–157.
- [413] Martin R. (2003). *A study on the factors of regional competitiveness. A final report for the European Commission DG Regional Policy*. Cambridge: University of Cambridge.
- [414] Martin R., Sunley P. (2003). Deconstructing clusters: Chaotic concept or policy panacea? *Journal of Economic Geography*, 3(1), 5–35.
- [415] Martin R., Sunley P. (2006). Path dependence and regional economic evolution. *Journal of Economic Geography*, 6(4), 395–437.
- [416] Mascia D., Pallotti F., Angeli F. (2017). Don't stand so close to me: Competitive pressures, proximity and inter-organizational collaboration. *Regional Studies*, 51(9), 1348–1361.
- [417] Maskell P., Kebir L. (2005). *What qualifies as a cluster theory?*. DRUID Working Paper 05–09.
- [418] Maskell P., Malmberg A. (1999). Localised learning and industrial competitiveness. *Cambridge Journal of Economics*, 23(2), 167–185.
- [419] Maskell P., Malmberg A. (2007). Myopia, knowledge development and cluster evolution. *Journal of Economic Geography*, 7(5), 603–618.
- [420] Maxwell J.A. (2005). *Qualitative research design. An interactive approach* (wyd. 2). Vol. 41. Thousand Oaks, London, New Delhi: Sage Publications.
- [421] Menzel M., Fornahl D. (2007). *Cluster life cycles – dimensions and rationales of cluster development*. Jena Economic Research Papers Number 2007–076. Jena: Friedrich-Schiller-University and Max Planck Institute of Economics.
- [422] Menzel M.P., Fornahl D. (2009). Cluster life cycles – dimensions and rationales of cluster evolution. *Industrial and Corporate Change*, 19(1), 205–238.
- [423] Mercan B., Goktas D. (2011). Components of innovation ecosystems: A cross-country study. *International Research Journal of Finance and Economics*, 76(16), 102–112.
- [424] Mertens D.M. (1998). *Research methods in education and psychology: Integrating diversity with quantitative and qualitative approaches*. Thousand Oaks, CA: Sage.
- [425] Metcalfe S. (1995). The Economic foundations of technology policy: Equilibrium and evolutionary perspectives. W: P. Stoneman (red.). *Handbook of the economics of innovation and technological change* (s. 409–512). Oxford: Blackwell.
- [426] Miller A. (2014). *Lubuski Klaster Metalowy, raport dedykowany w ramach projektu „Benchmarking klastrów w Polsce (edycja 3)”* – edycja 2014. Warszawa: PARP.
- [427] Miller A. (2014). *Wschodni Klaster Obróbki Metali, raport dedykowany w ramach projektu „Benchmarking klastrów w Polsce (edycja 3)”* – edycja 2014. Warszawa: PARP.
- [428] Monge P.R., Rothman L.W., Eisenberg E.M., Miller K.I., Kirste K.K. (1985). The dynamics of organizational proximity. *Management Science*, 31(9), 1129–1141.
- [429] Moore J.F. (1993). Predators and prey: A new ecology of competition. *Harvard Business Review*, 71(3), 75–86.
- [430] Moore J.F. (1996). *The death of competition. leadership and strategy in the age of business ecosystems*. New York: HarperBusiness.
- [431] Moore J.F. (1998). The rise of a new corporate form. *Washington Quarterly*, 21(1), 167–181.
- [432] Morawski M. (2006). *Zarządzanie wiedzą. Organizacja – system – pracownik*. Wrocław: Wydawnictwo Akademii Ekonomicznej we Wrocławiu.
- [433] Morgan K. (1997). The learning region: Institutions, innovation and regional renewal. *Regional Studies*, 31(5), 491–503.
- [434] Morgulis-Yakushev S., Sölvell, Ö. (2017). Enhancing dynamism in clusters: A model for evaluating cluster organizations' bridge-building activities across cluster gaps. *Competitiveness Review: An International Business Journal*, 27(2), 98–112.

- [435] Moszkowicz K., Bemberek B. (2013). Rola badań marketingowych w klastrze w kontekście koncepcji zarządzania wiedzą. *Prace Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu*, (299), 49–60.
- [436] Moszkowicz K., Bemberek B. (2016). Otwarte innowacje jako strategiczne wyzwanie w zarządzaniu klastrami kreatywnymi. *Nauki o Zarządzaniu*, 29(4), 99–116.
- [437] Moszkowicz K., Bemberek B. (2017). Innowacje społeczne w klastrach – strategiczne wyzwanie w zarządzaniu klastrami. *Handel Wewnętrzny*, 3(368), 300–312.
- [438] Moszkowicz K., Moszkowicz M. (2002). Zarządzanie wiedzą i technologie informacyjno-komunikacyjne we współczesnym zarządzaniu. W: A. Stabryła (red.). *Zarządzanie firmą w społeczeństwie informacyjnym*. Kraków: Wydawnictwo EJB.
- [439] Mruk H. (2002). *Komunikowanie się w biznesie*. Poznań: Wydawnictwo Akademii Ekonomicznej w Poznaniu.
- [440] Mytelka L.K., Farinelli F. (2000) Local clusters, innovation systems and sustained competitiveness. *UNU/INTECH Discussion Papers*, No. 2005.
- [441] Nalebuff B., Brandenburger A. (1996). *Coopetition*. London: HarperCollins.
- [442] Nambisan S., Baron R.A. (2013). Entrepreneurship in innovation ecosystems: Entrepreneurs' self-regulatory processes and their implications for new venture success. *Entrepreneurship Theory and Practice*, 37(5), 1071–1097.
- [443] Nauwelaers C. (2001). Path-dependency and the role of institutions in cluster policy generation. *Cluster Policies—Cluster Development*, 93–107.
- [444] Nawojczyk M. (2002). *Przewodnik po statystyce dla socjologów*. Kraków: SPSS Polska.
- [445] Nelson R.R. (red.) (1993). *National Innovation Systems: A comparative analysis*. New York, Oxford: Oxford University Press.
- [446] Niemczyk J., Stańczyk-Hugiet E., Jasiński B. (2012). *Sieci międzyorganizacyjne. Współczesne wyzwanie dla teorii i praktyki zarządzania*. Warszawa: Wydawnictwo C.H. Beck.
- [447] Nogalski B., Kowalczyk A. (2008). Klastry w regionach nadmorskich jako organizacje oparte na wiedzy. W: B. Godziszewski (red.). *Zarządzanie organizacjami w gospodarce opartej na wiedzy. Kluczowe relacje organizacji w gospodarce opartej na wiedzy* (s. 537–48). Warszawa: TNOiK.
- [448] Nonaka I., Takeuchi H. (1995). *The knowledge-creating company: How Japanese companies create the dynamics of innovation*. New York: Oxford University Press.
- [449] Nonaka I., Toyama R., Konno N. (2000). SECI, Ba and leadership: A unified model of dynamic knowledge creation. *Long Range Planning*, 33(1), 5–34.
- [450] Nooteboom B. (2000). *Learning and innovation in organizations and economies*. Oxford: Oxford University Press.
- [451] North D.C. (1990). *Institutions, institutional change, and economic performance*. Cambridge, New York: Cambridge University Press.
- [452] Nowak P. (2013). Regionalna polityka klastrowa szansą podniesienia konkurencyjności przedsiębiorstw. *Zarządzanie i Finanse*, 1(1), 523–536.
- [453] Nowak S. (1985). *Metodologia badań społecznych*. Warszawa: PWN.
- [454] Nowakowska A. (red.) (2009). *Budowanie zdolności innowacyjnych regionów*. Łódź: Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego.
- [455] OECD (1999). *Boosting innovation: The cluster approach*. Paris: OECD.
- [456] OECD (2000). *Knowledge management in the learning society*. Paris: OECD.
- [457] OECD (2001). *Innovative clusters: Drivers of National Innovation Systems*. Paris: OECD.
- [458] OECD (2004). *Clusters in transition economies. OECD LEED Programme*. Paris: OECD.
- [459] Oerlemans L., Meeus M. (2005). Do organizational and spatial proximity impact on firm performance? *Regional Studies*, 39(1), 89–104.
- [460] Oh D.S., Phillips F., Park S., Lee E. (2016). Innovation ecosystems: A critical examination. *Technovation*, 54, 1–6.
- [461] Olechnicki K., Załęcki P. (2000) *Słownik socjologiczny*. Toruń: Graffiti BC.

- [462] Olejniczak K. (2003). Apetyt na grona? Koncepcja gron oraz koncepcje bliskości w teorii i praktyce rozwoju regionalnego. *Studia Regionalne i Lokalne*, 2(12), 55–76.
- [463] Oleksiuk A. (2009). *Konkurencyjność regionów a parki technologiczne i klastry przemysłowe*. Bydgoszcz, Warszawa: Oficyna Wydawnicza Branta.
- [464] Olesiński Z. (2010). *Zarządzanie relacjami międzyorganizacyjnymi*. Warszawa: Wydawnictwo C.H. Beck.
- [465] Olesiński Z., Predygiel A. (2002). Identyfikacja i analiza grona na przykładzie grona budowlanego w regionie świętokrzyskim. *Organizacja i Kierowanie*, 3, 85–99.
- [466] Olko S. (2017). *Zarządzanie wiedzą w klastrach i sieciach w przemysłach kreatywnych*. Warszawa: CeDeWu.
- [467] Olson M. (2009). *The Logic of collective action: Public goods and the theory of groups, second printing with new preface and appendix* (Vol. 124). Harvard University Press; Olson M. (2012). *Logika działania zbiorowego: Dobra publiczne i teoria grup*. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe Scholar.
- [468] *Opinia Komitetu Regionów Unii Europejskiej (2008) – Klastry i polityka dotycząca klastrów z 19 czerwca 2008r.* (Dz.U. UE/C2008 nr 257, poz. 76).
- [469] Ottati G. D. (2002). Social concertation and local development: The case of industrial districts. *European Planning Studies*, 10(4), 449–466.
- [470] Owen-Smith J., Powell W.W. (2004). Knowledge networks as channels and conduits: The effects of spillovers in the Boston biotechnology community. *Organization Science*, 15(1), 5–21.
- [471] Özcan S. (2004). *Institutions, institutional innovation and institutional change in clusters*. Paper presented at DRUID Academy, Winter PhD Conference, January 22–24, Aalborg, Denmark.
- [472] Paci M. (1973). *Mercato del lavoro e classi sociali in Italia: Recherche sulla composizione del proletariato* (Vol. 27). Soc. Ed. Il Mulino.
- [473] Paci M. (1975). Crisi, ristrutturazione e piccola impresa. *Inchiesta*, 20, 3–8.
- [474] Paci R., Marrocu E., Usai S. (2014). The complementary effects of proximity dimensions on knowledge spillovers. *Spatial Economic Analysis*, 9(1), 9–30.
- [475] Padgett J.F., Powell W.W. (2012). *The problem of emergence*. W: J.F. Padgett, W.W. Powell (red.). *The emergence of organizations and markets* (s. 1–30). Princeton, NJ: Princeton University Press.
- [476] Padmore T., Gibson H. (1998a). Modeling regional innovation and competitiveness. W: J. de la Mothe, G. Paquet (red.). *Local and Regional Systems of Innovation* (s. 45–79). Boston, Dordrecht, London: Kluwer Academic Publishers.
- [477] Padmore T., Gibson H. (1998b). Modelling systems of innovation: II. A framework for industrial cluster analysis in regions. *Research Policy*, 26(6), 625–641.
- [478] Palmén L., Baron M. (2011). *Przewodnik dla animatorów inicjatyw klastrów w Polsce*. Warszawa: PARP.
- [479] Pander W. (2014). *Mazowiecki Klaster ICT, raport dedykowany w ramach projektu „Benchmarking klastrów w Polsce (edycja 3)” – edycja 2014*. Warszawa: PARP.
- [480] Papaioannou T., Wield D., Chataway J. (2009). Knowledge ecologies and ecosystems? An empirically grounded reflection on recent developments in innovation systems theory. *Environment and Planning C: Government and Policy*, 27(2), 319–339.
- [481] Parrino L. (2015). Coworking: Assessing the role of proximity in knowledge exchange. *Knowledge Management Research & Practice*, 13(3), 261–271.
- [482] Pavelková D., Bialic-Davendra M., Jircíková E., Homolka L. (2013). Clusters’ activities and economy stage of development: Evidence from V4 and advanced economies. *Ekonomický Časopis (Journal of Economics)*, 61(2), 187–205.
- [483] Peirce C.S. (1931–1958). *Collected works*. Cambridge, MA: Harvard University Press

- [484] Peltoniemi M., Vuori E. (2004). Business ecosystem as the new approach to complex adaptive business environments. W: *Proceedings of eBusiness Research Forum*. Tampere, Finland: Tampere University of Technology and University of Tampere, 267–281.
- [485] Penc-Pietrzak I. (2004). Grona a analiza konkurencyjności. *Ekonomika i Organizacja Przedsiębiorstwa*, 11, 3–8.
- [486] Penrose E.T. (1959). *The theory of the growth of the firm*. New York: John Wiley and Sons.
- [487] Perkowski M., Rynkiewicz S. (red.) (2011). *Innowacje w klastrach. Jak chronić własność intelektualną*. Warszawa: PARP.
- [488] Perroux F. (1970). Note on the concept of growth poles. W: D. McKee, R.D. Dean, W.H. Leahy (red.). *Regional economics: Theory and practice*. New York: The Free Press.
- [489] Perroux F. (1955). Note sur la notion de „pôle de croissance”. *Economie Appliquée*, VIII, 1–2, za: Grzeszczak J. (1999). *Bieguny wzrostu a formy przestrzeni spolaryzowanej*. Wrocław: Prace Geograficzne IGiPPAN, 173.
- [490] Perroux F. (1969). *L'Économie du XXe siècle*, 3rd Edition. Paris: Presses Universitaires de France.
- [491] Perry M. (1999). Clusters last stand. *Planning Practice and Research*, 14(2), 149–152.
- [492] Peteraf M.A. (1993). The cornerstones of competitive advantage: A resource-based view. *Strategic Management Journal*, 14(3), 179–191.
- [493] Petruzzelli A.M. (2008). Proximity and knowledge gatekeepers: The case of the Polytechnic University of Turin. *Journal of Knowledge Management*, 12(5), 34–51.
- [494] Petruzzelli A.M., Albino V., Carbonara N. (2009). External knowledge sources and proximity. *Journal of Knowledge Management*, 13(5), 301–318.
- [495] Pfeffer J., Salancik G.R. (1978). *The external control of organizations: A resource dependence perspective*. New York: Harper & Row.
- [496] Pilarska C. (2013). *Klasy. Doświadczenia Polski i innych krajów Unii Europejskiej*. Kraków: Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego w Krakowie.
- [497] Piotrowski M., Thlon M., Marciniak-Piotrowska M., Szajna W., Citkowski M., Hołub-Iwan J., Kowalczyk A., Krawczyk K., Szawiec P. (2014). *Analiza wybranych źródeł informacji oraz opracowanie dobrych praktyk, propozycji standardów zarządzania klastrami i wskaźników spełnienia standardów oraz instrukcji stosowania standardów. Część diagnostyczna. Projekt*. Warszawa: PARP.
- [498] Pławgo B. (2014). *Benchmarking klastrów w Polsce – edycja 2014. Raport z badania*. Warszawa: PARP.
- [499] Podręcznik Oslo (2006). *Zasady gromadzenia i interpretacji danych dotyczących innowacji* (Wydanie trzecie). Warszawa: Ministerstwo Nauki i Szkolnictwa Wyższego (Paryż: OECD i Eurostat, 2005).
- [500] Polanyi M. (1967). *The tacit dimension*. New York: Anchor, Garden City.
- [501] Ponds R., Van Oort F., Frenken K. (2007). The geographical and institutional proximity of research collaboration. *Papers in Regional Science*, 86(3), 423–443.
- [502] Popa I., Belu M.G. (2009). Growth poles and national competitiveness. *Economic Science Series*, 18(1).
- [503] Porter L.W., Steers R.M., Mowday R.T., Boulian P.V. (1974). Organizational commitment, job satisfaction, and turnover among psychiatric technicians. *Journal of Applied Psychology*, 59(5), 603.
- [504] Porter M., Ackerman F.D. (2001). *Regional clusters of innovation*. Washington: Council on Competitiveness.
- [505] Porter M.E. (1985). *The competitive advantage: Creating and sustaining superior performance*. New York: Free Press.
- [506] Porter M.E. (1990). *The competitive advantage of nations*. New York: Free Press.
- [507] Porter M.E. (1998). Clusters and the new economics of competition. *Harvard Business Review*, 76(6), 77–90.

- [508] Porter M.E. (2000). Location, competition and economic development: Local clusters in the global economy, *Economic Development Quarterly*, 14(1), 15–31.
- [509] Porter M.E. (2001). *Porter o konkurencji*. Warszawa: PWE.
- [510] Porter M.E. (2003). Locations, clusters, and company strategy. W: G.L. Clark, M.S. Gertler, M.P. Feldman (red.). *The Oxford Handbook of Economic Geography* (s. 253–274). Oxford: Oxford University Press.
- [511] Pouder R., John C.H.S. (1996). Hot spots and blind spots: Geographical clusters of firms and innovation. *Academy of Management Review*, 21(4), 1192–1225.
- [512] Powell W.W., Koput K.W., Smith-Doerr L. (1996). Interorganizational collaboration and the locus of innovation: Networks of learning in biotechnology. *Administrative Science Quarterly*, 41(1), 116–145.
- [513] Poznańska K. (2010). Klastry jako sposób na zwiększenie innowacyjności i konkurencyjności przedsiębiorstw. *Studia i Prace Kolegium Zarządzania i Finansów SGH*, (100), 154–160.
- [514] Prusek A. (2007). Klastry jako instrument działania samorządów w zakresie kreowania regionalnych i lokalnych specjalizacji gospodarczych – case study „Dolina lotnicza”. *Prace Naukowe Akademii Ekonomicznej we Wrocławiu*, 1161, 215–228.
- [515] Putnam R.D. (1993). *Making democracy work. Civic traditions in modern Italy*. Princeton: Princeton University Press.
- [516] Pyke F., Becattini G., Sengenberger W. (red.) (1990). *Industrial districts and inter-firm co-operation in Italy*. Geneva: International Institute for Labour Studies.
- [517] Rabellotti R. (1995). Is there an “industrial district model”? Footwear districts in Italy and Mexico compared. *World Development*, 23(1), 29–41.
- [518] Rallet A., Torre A. (1999). Is geographical proximity necessary in the innovation networks in the era of global economy? *GeoJournal*, 49(4), 373–380.
- [519] Rao B., Jimenez, B. (2011, July). A comparative analysis of digital innovation ecosystems. *Proceedings of PICMET Conference - Technology Management in the Energy Smart World (PICMET)*, Portland, Oregon.
- [520] Ratti R., Bramanti A., Gordon R. (red.) (1997). *The dynamics of innovative regions: The GREMI approach*. Aldershot: Ashgate.
- [521] Rejner-Nowacka A. (2002). Jakość partnerstwa a sukces outsourcingu w przedsiębiorstwie. W: A. Romanowska, M. Trocki (red.). *Przedsiębiorstwo partnerskie*. Warszawa: Difin.
- [522] Rekers J.V., Hansen T. (2014). Interdisciplinary research and geography: Overcoming barriers through proximity. *Science and Public Policy*, 42(2), 242–254.
- [523] Rice R.E., Aydin C. (1991). Attitudes toward new organizational technology: Network proximity as a mechanism for social information processing. *Administrative Science Quarterly*, 36(2), 219–44.
- [524] Richardson R., Kramer E.H. (2006). Abduction as the type of inference that characterizes the development of a grounded theory. *Qualitative Research*, 6(4), 497–513.
- [525] Ritala P., Almpanopoulou A. (2017). In defense of ‘eco’ in innovation ecosystem. *Technovation*, 60, 39–42.
- [526] Robbins S.P., Coulter M. (2005). *Management*. New Jersey: Prentice-Hall.
- [527] Roelandt T.J., Den Hertog P. (1999). Cluster analysis and cluster-based policy making in OECD countries: An introduction to the theme. W: OECD (1999). *Boosting innovation: The cluster approach* (s. 9–23). Paris: OECD.
- [528] Rogers E. M. (1995). *Diffusion of Innovations* (4thed.). New York: Free Press.
- [529] Rokita J. (2005). *Zarządzanie strategiczne. Tworzenie i utrzymanie przewagi konkurencyjnej*. Warszawa: PWE.
- [530] Romanowska M. (2009). *Planowanie strategiczne w przedsiębiorstwie*. Warszawa: PWE.
- [531] Ropuszyńska-Surma E., Węglarz M. (2012). Problemy zarządzania siecią współpracy – doświadczenia klastra energetycznego. *Prace Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu*, 275.

- [532] Rosenfeld S.A. (1997). Bringing business clusters into the mainstream of economic development. *European Planning Studies*, 5(1), 3–23.
- [533] Rosenfeld S.A. (2002). *Creating Smart Systems: A guide to cluster strategies in less favoured regions*. Carrboro, North Carolina: Regional Technology Strategies.
- [534] Roskam E.E. (1989). Operationalization, a superfluous concept. *Quality & Quantity*, 23(3), 237–275.
- [535] Rothschild M. (1990). *Bionomics: Economy as Ecosystem*. New York: Henry Holt and Company Inc.
- [536] Rothwell R. (1977). The characteristics of successful innovators and technically progressive firms. *R&D Management*, 7(3), 191–206.
- [537] Rothwell R. (1992). Successful industrial innovation: Critical factors for the 1990s. *R&D Management*, 22(3), 221–240.
- [538] Sagan A. (2003). *Symbolika produktu w systemie komunikacji marketingowej. Studium teoretyczno-metodologiczne*. Kraków: Wydawnictwo Akademii Ekonomicznej w Krakowie.
- [539] Santarek K., Szerenos A. (2006). Ocena funkcjonowania klastrów przemysłowych. *Ekonomika i Organizacja Przedsiębiorstwa*, 12, 10–19.
- [540] Saxenian A. (1996). *Regional advantage: Culture and competition in Silicon Valley and Route 128*. Cambridge, MA: Harvard University Press.
- [541] Saxenian A., Hsu J.Y. (2001). The Silicon Valley–Hsinchu connection: Technical communities and industrial upgrading. *Industrial and Corporate Change*, 10(4), 893–920.
- [542] Schamp E.W., Rentmeister B., Lo V. (2004). Dimensions of proximity in knowledge-based networks: The cases of investment banking and automobile design. *European Planning Studies*, 12(5), 607–624.
- [543] Scherrer M., Deflorin P. (2017). Prerequisite for lateral knowledge flow in manufacturing networks. *Journal of Manufacturing Technology Management*, 28(3), 394–419.
- [544] Schoemaker, P.J. (1990). Strategy, complexity, and economic rent. *Management Science*, 36(10), 1178–1192.
- [545] Sforzi F. (2002). The industrial district and the “new” Italian economic geography. *European Planning Studies*, 10(4), 439–447.
- [546] Shank G. (1998). The extraordinary ordinary powers of abductive reasoning. *Theory & Psychology*, 8(6), 841–860.
- [547] Shepherd D.A., Suddaby R. (2017). Theory building: A review and integration. *Journal of Management*, 43(1), 59–86.
- [548] Siggelkow N. (2007). Persuasion with case studies. *Academy of Management Journal*, 50(1), 20–24.
- [549] Sikorski C. (2005). Metody zarządzania relacjami w strukturze organizacyjnej. W: W. Błaszczuk (red.). *Metody organizacji i zarządzania. Kształtowanie relacji organizacyjnych* (s. 45–85). Warszawa: PWN.
- [550] Silverman D. (2008a). *Prowadzenie badań jakościowych*. Warszawa: PWN.
- [551] Silverman, D. (2008b). *Interpretacja danych jakościowych. Metody i analizy rozmowy, tekstu i interakcji*. Warszawa: PWN.
- [552] Simmie J. (2003). Innovation and urban regions as national and international nodes for the transfer and sharing of knowledge. *Regional Studies*, 37(6–7), 607–620.
- [553] Simmie J., Sennett J. (1999) Innovation in the London Metropolitan Region. W: D. Hart, J. Simmie, P. Wood, J. Sennett (red.). *Innovative clusters and competitive cities in the UK and Europe*. Oxford Brookes School of Planning Working Paper (182).
- [554] Singh J. (2005). Collaborative networks as determinants of knowledge diffusion patterns. *Management Science*, 51(5), 756–770.
- [555] Skawińska E. (2007). Wpływ grona firm skutniczych na tworzenie lokalnej przewagi konkurencyjnej. *Przegląd Organizacji*, 1.

- [556] Skawińska E., Zalewski R.I. (2009). *Klasy biznesowe w rozwoju konkurencyjności i innowacyjności regionów: Świat-Europa-Polska*. Warszawa: PWE.
- [557] Smith A. (1954). *Bogactwo narodów*. Warszawa: PWN.
- [558] Smolska M. (2014). Klaster jako generator kapitału relacyjnego i jego rola w rozwoju regionu zachodniopomorskiego. *Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego. Studia i Prace Wydziału Nauk Ekonomicznych i Zarządzania*, 37(2), 323–333.
- [559] Sobczyk M. (2002). *Statystyka*. Warszawa: PWN.
- [560] Sölvell Ö., Lindqvist G., Ketels C. (2003). *The Cluster Initiative Greenbook*. Stockholm: Ivory Tower.
- [561] Sölvell Ö., Lindqvist G., Ketels C. (2006). *Zielona Księga Inicjatyw Klastrowych. Inicjatywy klastrowe w gospodarkach rozwijających się i w fazie transformacji*. Warszawa: PARP.
- [562] Sonderegger P., Täube F. (2010). Cluster life cycle and diaspora effects: Evidence from the Indian IT cluster in Bangalore. *Journal of International Management*, 16(4), 383–397.
- [563] Song B. (2015). Location proximity and productivity spillovers: The case of Korean manufacturing plants. *Asian Economic Papers*, 14(1), 104–118.
- [564] Sonmez Z. (2017). Inventor mobility and the geography of knowledge flows: Evidence from the US biopharmaceutical industry. *Science and Public Policy*, 44(5), 670–682.
- [565] Spradley J. (1979). *The ethnographic interview*. New York: Holt, Rinehart & Winston.
- [566] Stam E. (2007). Why butterflies don't leave: Locational behavior of entrepreneurial firms. *Economic Geography*, 83(1), 27–50.
- [567] Stańczyk-Hugiet E. (2007). *Strategiczny kontekst zarządzania wiedzą*. Wrocław: Wydawnictwo Akademii Ekonomicznej we Wrocławiu.
- [568] Stańczyk-Hugiet E. (2011). Koopetycja, czyli dokąd zmierza konkurencja. *Przegląd Organizacji*, 5, 8–12.
- [569] Stańczyk-Hugiet E. (2012). Autonomia i zależność w układach koopetycyjnych. *Studia Ekonomiczne Regionu Łódzkiego*. Łódź: PTE Oddział w Łodzi.
- [570] Stańczyk-Hugiet E., Sus A. (2012). Konsekwencje przynależności do sieci. W: J. Niemczyk, E. Stańczyk-Hugiet, B. Jasiński (red.). *Sieci międzyorganizacyjne. Współczesne wyzwanie dla teorii i praktyki zarządzania* (s. 86–96). Warszawa: Wydawnictwo C.H. Beck.
- [571] Steiner M. (2011). Regional knowledge networks. Handbook of regional innovation and growth. W: P. Cooke, B. T. Asheim, R. Boschma, R. Martin, D. Schwartz, F. Tödtling (red.). *Handbook of regional innovation and growth* (s. 222–233). Edward Elgar Publishing: Cheltenham.
- [572] Steiner M. (red.) (1998). *Clusters and regional specialisation: On geography technology and networks*. London: Pion.
- [573] Steinle C., Schiele H. (2002). When do industries cluster?: A proposal on how to assess an industry's propensity to concentrate at a single region or nation. *Research Policy*, 31(6), 849–858.
- [574] Stewart F. (1977). *Technology and Underdevelopment*. London: Macmillan.
- [575] Storper M. (1995). Competitiveness Policy Options: The Technology-Regions Connection. *Growth and Change*, 26(2), 285–308.
- [576] Storper M. (1997). *The regional world: Territorial development in a global economy*. New York: Guilford Press.
- [577] Strauss A., Corbin J. (1990). *Basics of qualitative research. Grounded theory procedures and techniques*. Newbury Park: Sage Publications.
- [578] Such J. (1973). *Wstęp do metodologii ogólnej nauk*. Poznań: Wydawnictwo Naukowe UAM.
- [579] Suddaby R. (2006). From the editors: What grounded theory is not. *Academy of Management Journal*, 49(4), 633–642.
- [580] Sudoł S. (2007). *Nauki o zarządzaniu: Węzłowe problemy i kontrowersje*. Toruń: TNOiK.
- [581] Sudoł S. (2011). Formy, rodzaje i typy przedsiębiorstw. W: B. Godziszewski, M. Haffer, M.J. Stankiewicz, S. Sudoł (red.). *Przedsiębiorstwo. Teoria i praktyka zarządzania*. Warszawa: PWE.

- [582] Suire R., Vicente J. (2009). Why do some places succeed when others decline? A social interaction model of cluster viability. *Journal of Economic Geography*, 9(3), 381–404.
- [583] Sułek A. (2002). *Ogród metodologii socjologicznej*. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe Scholar.
- [584] Sułkowski Ł. (2012). *Epistemologia i metodologia zarządzania*. Warszawa: PWE.
- [585] Sutton R.I., Staw B.M. (1995). What theory is not. *Administrative Science Quarterly*, 40(3), 371–384.
- [586] Swann G.M.P. (1998). Towards a model of clustering in high technology industries. W: G.M.P. Swann, M. Prevezer, D. Stout (red.). *The Dynamics of Industrial Clustering: International Comparisons in Computing and Biotechnology* (s. 52–76). Oxford: Oxford University Press.
- [587] Swann P., Prevezer M. (1996). A comparison of the dynamics of industrial clustering in computing and biotechnology. *Research Policy*, 25(7), 1139–1157.
- [588] Szerenos A. (2007). The labor market in industrial cluster analysis. W: D. Kopycińska (red.). *Competitiveness of Labor Market*. Economics and Competition Policy, 8. Szczecin: University of Szczecin.
- [589] Szerenos A. (2008). Podaż na Mazowszu a rozwój klastrów, cz. 1. *Problemy Jakości*, 10, 35–40.
- [590] Szerenos A. (2008). Podaż na Mazowszu a rozwój klastrów, cz. 2. *Problemy Jakości*, 11, 37–41.
- [591] Szerenos A. (2008). Podaż na Mazowszu a rozwój klastrów, cz. 3. *Problemy Jakości*, 12, 25–30.
- [592] Szerenos A., Patron Z. (2008). Badanie powstawania i rozwoju klastrów wysokotechnologicznych na przykładzie OPTOKLASTRA na Mazowszu. *Zarządzanie Przedsiębiorstwem*, 11(1), 57–67.
- [593] Szpak J. (1997). *Historia gospodarcza powszechna*. Warszawa: PWE.
- [594] Szreder M. (2004). *Metody i techniki sondażowych badań opinii*. Warszawa: PWE.
- [595] Sztumski J. (1999). *Wprowadzenie do metod i technik badań społecznych*. Katowice: Wydawnictwo „Śląsk”.
- [596] Szulc S. (1963). *Metody statystyczne*. Warszawa: PWE.
- [597] Szultka S. (red.) (2004). *Klasy – innowacyjne wyzwanie dla Polski*. Gdańsk: IBnGR.
- [598] Szultka S. (red.) (2012). *Klasy w Polsce – raport z cyklu paneli dyskusyjnych*. Warszawa: PARP.
- [599] Szultka S. (red.) (2012). *Klasy w sektorach kreatywnych – motory rozwoju miast i regionów*. Warszawa: PARP.
- [600] Szultka S., Wojnicka E. (2003). Skupiska działalności inwestycyjnej w Polsce. Przypadek przedsiębiorstw automatyki przemysłowej w regionie gdańskim. *Ekonomista*, 4, 521–538.
- [601] Szymoniuk B. (2003). Klasy wiejskie na Lubelszczyźnie – praktyka grupowej przedsiębiorczości. *Organizacja i Kierowanie*, 2(112).
- [602] Szymoniuk B. (2008). Partnerstwo klastrów gospodarczych: szansa dla europejskich regionów peryferyjnych. Przypadek Lubelszczyzny. *Studia Regionalne i Lokalne*, 1(31), 81–88.
- [603] Świątowicz-Szczepańska J. (2012). Renta ekonomiczna a przewaga konkurencyjna przedsiębiorstwa. *Ekonomista*, 2, 203–226.
- [604] Świątowicz-Szczepańska J. (2013). Zaawansowane testowanie modeli badawczych. W: W. Czakon (red.). *Podstawy metodologii badań w naukach i zarządzaniu* (s. 199–227). Warszawa: Wolters Kluwer.
- [605] Tavory I., Timmermans S. (2014). *Abductive analysis: Theorizing qualitative research*. Chicago, London: University of Chicago Press.
- [606] Taylor F.W. (1919). *The principles of scientific management*. New York, London: Harper & Brothers Publishers.
- [607] Ter Wal A.L., Boschma R. (2011). Co-evolution of firms, industries and networks in space. *Regional Studies*, 45(7), 919–933.
- [608] Toffler A. (1986). *Trzecia fala*. Warszawa: PIW.
- [609] Torre A, Gilly J.P. (2000). On the analytical dimension of proximity dynamics. *Regional Studies*, 34(2), 169–180.

- [610] Torre A., Rallet A. (2005). Proximity and localization. *Regional Studies*, 39(1), 47–59.
- [611] Tremblay D.G., Fontan J.M., Klein J.L., Rousseau S. (2003). Proximité territoriale et innovation: Une enquête sur la région de Montréal. *Revue d'Économie Régionale & Urbaine*, 5, 835–852.
- [612] Trippl M., Grillitsch M., Isaksen A., Sinozic T. (2015). Perspectives on cluster evolution: Critical review and future research issues. *European Planning Studies*, 23(10), 2028–2044.
- [613] Trocki M. (2003). *Zarządzanie projektami*. Warszawa: PWE.
- [614] Tullock G. (1967). The welfare costs of tariffs, monopolies, and theft. *Economic Inquiry*, 5(3), 224–232.
- [615] Turner B.A. (1981). Some practical aspects of qualitative data analysis: One way of organising the cognitive processes associated with the generation of grounded theory. *Quality & Quantity*, 15(3), 225–247.
- [616] Tushman M.L., Anderson P. (1986). Technological discontinuities and organizational environments. *Administrative Science Quarterly*, 31(3), 439–465.
- [617] Urbański M. (2009). *Rozumowania abdukcyjne. Modele i procedury*. Poznań: Wydawnictwo Naukowe UAM.
- [618] Usai S., Marrocu E., Paci R. (2017). Networks, proximities, and interfirm knowledge exchanges. *International Regional Science Review*, 40(4), 377–404.
- [619] Uzzi B. (1996). The sources and consequences of embeddedness for the economic performance of organizations: The network effect. *American Sociological Review*, 61(4), 674–698.
- [620] Uzzi B. (1997). Social structure and competition in interfirm networks: The paradox of embeddedness. *Administrative Science Quarterly*, 42(1), 35–67.
- [621] Valkokari K. (2015). Business, innovation, and knowledge ecosystems: How they differ and how to survive and thrive within them. *Technology Innovation Management Review*, 5(8), 17–24.
- [622] Van den Berg L., Braun E., Van Winden W. (2001). Growth clusters in European cities: An integral approach. *Urban Studies*, 38(1), 185–205.
- [623] Van Dijk M.P.V., Sverrisson Á. (2003). Enterprise clusters in developing countries: Mechanisms of transition and stagnation. *Entrepreneurship & Regional Development*, 15 (3), 183–206.
- [624] Volschenk J., Ungerer M., Smit E. (2016). Creation and appropriation of socio-environmental value in coopetition. *Industrial Marketing Management*, 57, 109–118.
- [625] Von Hippel E. (1994). „Sticky information” and the locus of problem solving: Implications for innovation. *Management Science*, 40(4), 429–439.
- [626] Vonortas N., Auger R. (2002). Assessing industrial performance. *Manuscript: Center for International Science and Technology Policy*. George Washington University.
- [627] Wasiluk A. (2013). Zaufanie i współpraca pomiędzy przedsiębiorstwami w perspektywie budowy i rozwoju struktur klastrowych. *Ekonomia i Zarządzanie*, 5(4), 49–66.
- [628] Wasiluk A., Daniluk A. (2013). *The possibilities of creating cross-border clusters*. Vilnius: Vilnius University Publishing House.
- [629] Wernerfelt B. (1984). A resource-based view of the firm. *Strategic Management Journal*, 5(2), 171–180.
- [630] Weterings A.B.R. (2006). *Do firms benefit from spatial proximity? Testing the relation between spatial proximity and the performance of small software firms in the Netherlands* (PhD thesis). Utrecht: Utrecht University.
- [631] White R.W. (1959). Motivation reconsidered: The concept of competence. *Psychological Review*, 66(5), 297–333.
- [632] Whitley R. (1994). Societies firms and markets: The social structuring of business systems. W: R. Whitley (red.), *European Business Systems*. London: Sage.
- [633] Wiig H. (1999). *An empirical study of the innovation system in Finnmark. STEP Report*. Studies in Technology, Innovation and Economic Policy. Oslo: STEP Group.

- [634] De Wit B., Meyer R. (2007). *Synteza strategii*. Warszawa: PWE.
- [635] Witkowski J. (2003). *Zarządzanie łańcuchem dostaw: Koncepcje, procedury, doświadczenia*. Warszawa: PWE.
- [636] Włosiński W.K., Szerenos A. (2006). Klastry wysokotechnologiczne na Mazowszu – wyniki badań. *Organizacja i Kierowanie*, 3, 79–92.
- [637] Wojnicka E. (2002). Rola klastrów innowacyjnych w Unii Europejskiej. *Wspólnoty Europejskie*, 5(128), 34–39.
- [638] Wojnicka E. (2003). The first overview of clusters in Poland. *Argumenta Oeconomica*, 1–2(14).
- [639] Wojnicka E., Brodzicki T., Szultka S. (2005). Poland. W: *Business clusters: Promoting enterprise in Central and Eastern Europe*. Paris: OECD.
- [640] Woolcock M. (1998). Social capital and economic development: Toward a theoretical synthesis and policy framework. *Theory and Society*, 27(2), 151–208.
- [641] Woroniecka G. (2016). Co znaczy „rozumieć” w „perspektywie i metodzie” interakcjonizmu symbolicznego Herberta Blumera? *Roczniki Nauk Społecznych*, 8(44), 4, 51–66.
- [642] Wójtowicz A.S. (2015). Lobbying w relacjach biznes–administracja publiczna: Teoria, praktyka, rekomendacje. *Studia BAS*, 1, 51–69.
- [643] Wu A., Wang C.C., Li S. (2015). Geographical knowledge search, internal R & D intensity and product innovation of clustering firms in Zhejiang, China. *Papers in Regional Science*, 94(3), 553–572.
- [644] Wuyts S., Colombo M.G., Dutta S., Nooteboom B. (2005). Empirical tests of optimal cognitive distance. *Journal of Economic Behavior & Organization*, 58(2), 277–302.
- [645] Yamada E., Kawakami T. (2015). Assessing dynamic externalities from a cluster perspective: The case of the motor metropolis in Japan. *The Annals of Regional Science*, 54(1), 269–298.
- [646] Zakrzewska M. (1994). *Analiza czynnikowa w budowaniu i sprawdzaniu modeli psychologicznych*. Poznań: Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu.
- [647] Zakrzewska-Bielawska A. (2013a). Zasobowe uwarunkowania kooperacji w przedsiębiorstwach high-tech. *Przegląd Organizacji*, 2, 3–8.
- [648] Zakrzewska-Bielawska A. (2013b). Kooperacja – strategią sukcesu? Doświadczenia przedsiębiorstw high-tech. *Zarządzanie i Finanse*, 4(1), 419–431.
- [649] Zakrzewska-Bielawska A. (2014). Rola kooperacji w podnoszeniu konkurencyjności przedsiębiorstw – benchmarki działań kooperacyjnych w praktyce firm high-tech. *Prace Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu. Management Forum*, 5(363), 75–86.
- [650] Zakrzewska-Manterys E. (1996). Odteoretycznienie świata społecznego. Podstawowe pojęcia teorii ugruntowanej. *Studia Socjologiczne*, 1, 5–26.
- [651] Zeller C. (2004). North Atlantic innovative relations of Swiss pharmaceuticals and the proximities with regional biotech arenas. *Economic Geography*, 80(1), 83–111.

WSPÓŁPRACA W INICJATYWACH KLASTROWYCH

ROLA BLISKOŚCI W ROZWOJU POWIĄZAŃ KOOPERACYJNYCH

Podjęty w niniejszej publikacji problem badawczy dotyczy rozwoju powiązań kooperacyjnych w inicjatywach klastrowych. Chęć eksploracji obszaru współpracy w inicjatywach klastrowych wynikała z niedostatecznego rozpoznania i słabego opisanie w literaturze przedmiotu problematyki dotyczącej rozwoju współpracy w inicjatywach klastrowych, a także ze słabości wielu inicjatyw klastrowych działających w Polsce, w których nie rozwinęły się dojrzałe formy współpracy pozwalające czerpać korzyści wynikające z efektów synergicznych. Identyfikacja czynników oddziałujących na tworzenie się i rozwój relacji współpracy w inicjatywach klastrowych pozwalałaby poszerzyć dotychczasowy stan wiedzy w tym zakresie, a tym samym pomóc inicjatywom osiągać wyższe poziomy rozwoju.

Głównym celem pracy była identyfikacja poziomów zaawansowania współpracy pomiędzy przedsiębiorstwami klastrowymi, która dawałaby podstawę do opracowania koncepcji teoretycznej dotyczącej trajektorii rozwojowej powiązań kooperacyjnych w wybranych inicjatywach klastrowych funkcjonujących w Polsce. Drugim celem pracy było wyłonienie czynników pozytywnie oddziałujących na rozwój współpracy w wybranych inicjatywach klastrowych. Ponieważ po etapie badań jakościowych okazało się, iż owym czynnikiem jest „bliskość” (i jej wymiary), kolejnym celem stało się sformułowanie wielowymiarowej koncepcji bliskości wyjaśniającej jej rolę w rozwoju powiązań kooperacyjnych w inicjatywach klastrowych.

W pracy przyjęto paradygmat interpretatywno-symboliczny, co zaważyło na wyborze mieszanej strategii badawczej: sekwencyjnego schematu eksploracyjnego, w którym pierwszy etap stanowiły badania jakościowe, drugi zaś – badania ilościowe. Badania (jakościowe i ilościowe) przeprowadzone były w czterech celowo dobranych inicjatywach klastrowych: w dwóch inicjatywach reprezentujących sektor ICT (tj. Mazowiecki Klaster ICT i Interizon Pomorski Klaster ICT) i w dwóch inicjatywach funkcjonujących w branży metalowej (Wschodni Klaster Obróbki Metali i Lubuski Klaster Metalowy).

Badania jakościowe służyły eksploracji obszaru rozwoju powiązań kooperacyjnych w wybranych inicjatywach klastrowych, natomiast badania ilościowe umożliwiły przetestowanie hipotez badawczych sformułowanych na etapie badań jakościowych. Podstawowymi technikami gromadzenia danych w badaniach jakościowych były wywiady przeprowadzone z koordynatorami i członkami badanych inicjatyw klastrowych (35 pogłębionych wywiadów, 1 wywiad grupowy). Analiza i interpretacja danych przeprowadzona była w oparciu o analizę treści i kodowanie. Dane w badaniach ilościowych gromadzone były z wykorzystaniem internetowego kwestionariusza ankiety (próba badawcza liczyła 132 przedsiębiorstwa klastrowe), zaś ich analiza obejmowała statystykę opisową, modelowanie równań strukturalnych oraz analizę współzależności.

W wyniku badań jakościowych wygenerowane zostały dwie koncepcje teoretyczne, które wzajemnie się przenikają, co pozwoliło na powiązanie ich w jedną spójną koncepcję teoretyczną, pozwalającą lepiej zrozumieć i wyjaśnić mechanizmy rządzące współpracą w inicjatywach klastrowych.

Pierwsza koncepcja dotyczy trajektorii rozwoju powiązań kooperacyjnych w inicjatywach klastrowych. W toku badań ustalono, iż współpraca w inicjatywie może przyjmować różne formy, które rozdzielone na zbiory tworzą hierarchiczny układ składający się z czterech poziomów współpracy: I poziom „Integracja na poziomie jednostkowym”, II poziom „Alokacja i integracja na poziomie procesów”, III poziom „Oddziaływanie na otoczenie” oraz IV poziom „Kreacja i integracja na poziomie organizacyjnym”. Określenia nadane każdemu poziomowi odzwierciedlają specyfikę inicjatywy klastrowej na danym etapie rozwojowym, wynikającą z celów ogólnych i szczegółowych (wskazujących na role przypisane inicjatywie, takie jak: bezpośredni dostarczyciel zasobów, broker i integrator).

Dodatkowo, na każdym poziomie współpracy zidentyfikowane zostały podstawowe formy zaangażowania podmiotów klastrowych, umożliwiające osiągnięcie zdefiniowanych tam celów.

Druga koncepcja dotyczy rozwoju bliskości w inicjatywach klastrowych. Otrzymane wyniki badań dowodzą, iż różne wymiary bliskości (tj. bliskość geograficzna, kompetencyjna – w aspekcie zakresu i poziomu rozwoju kompetencji, społeczna, organizacyjna i instytucjonalna) silnie oddziałują na każdy z wyróżnionych poziomów współpracy. Na I i III poziomie najistotniejszymi wymiarami bliskości są bliskość geograficzna i kompetencyjna (w aspekcie zakresu kompetencji), na II poziomie – bliskość kompetencyjna (w aspekcie zakresu kompetencji), na IV poziomie bliskość kompetencyjna (w aspekcie zarówno zakresu, jak i poziomu rozwoju kompetencji) oraz społeczna. Dodatkowo zidentyfikowane zostały zależności występujące pomiędzy poszczególnymi wymiarami bliskości – rozwój powiązań kooperacyjnych w inicjatywach klastrowych determinuje bliskość geograficzna i kompetencyjna (w aspekcie zakresu kompetencji), na bazie których (przy zaangażowaniu podmiotów klastrowych) rozwija się bliskość społeczna i bliskość instytucjonalna, a w dalszej kolejności – bliskość kompetencyjna (w aspekcie poziomu rozwoju kompetencji) i organizacyjna.

Niektóre zależności zidentyfikowane pomiędzy poszczególnymi wymiarami bliskości zostały przetestowane w badaniach ilościowych. Potwierdzone zostało, iż bliskość geograficzna wpływa pozytywnie na zaangażowanie przedsiębiorstw klastrowych, które z kolei wpływa pozytywnie na rozwój bliskości społecznej. Bliskość społeczna wytwarzająca się w oparciu o bliskość geograficzną ma zaś pozytywny wpływ na osiągnięcie celów bezpośrednio związanych z bliskością kompetencyjną (w aspekcie poziomu rozwoju kompetencji) i organizacyjną. W dalszej kolejności – bliskość społeczna i osiągnięcie wskazanych wyżej celów oddziałują pozytywnie na dostęp do informacji i wiedzy, co determinuje dalszy rozwój bliskości kompetencyjnej (w wyżej wskazanym aspekcie).

Obie koncepcje teoretyczne mają także duże walory praktyczne, pozwalają bowiem świadomie kształtować bliskość w inicjatywach klastrowych, przyczyniając się tym samym do rozwoju powiązań kooperacyjnych między przedsiębiorstwami klastrowymi.

COOPERATION IN CLUSTER INITIATIVES

THE ROLE OF PROXIMITY IN THE DEVELOPMENT OF COOPERATIVE RELATIONSHIPS

The main research problem undertaken in the publication is the development of cooperative relationships in cluster initiatives. The idea to explore the area of cooperation in cluster initiatives resulted from insufficient recognition and poor description in the literature issues related to the development of cooperation in cluster initiatives, as well as from the weaknesses of many cluster initiatives operating in Poland. Namely, mature forms of cooperation allowing to take advantage of synergy effects have not developed among them. The identification of factors affecting the creation and development of cooperation relationships in the cluster initiatives would allow to expand the current state of knowledge in this area, and thus help initiatives to achieve higher levels of development.

The main research goal was to identify the levels of advancement of the cooperation between cluster enterprises. This would provide the basis for creation of a theoretical concept covering the trajectory of development of cooperative relationships in selected cluster initiatives functioning in Poland. The second aim of the publication was to identify factors apparently affecting the development of cooperation in analyzed cluster initiatives. Because after the qualitative research stage it turned out that this factor is “proximity” (and its dimensions), another goal was to formulate a multidimensional concept of proximity explaining its role (and its various dimensions) in the development of cooperative relationships in researched cluster initiatives.

The study was based on the interpretative-symbolic paradigm and a mixed research strategy: a sequential exploratory scheme, in which the first stage was qualitative research whilst the second stage was quantitative research. Both phases (qualitative and quantitative) were carried out in four purposefully selected cluster initiatives: in two cluster initiatives representing the ICT sector (Mazovia Cluster ICT and Interizon: Pomeranian Region ICT Cluster) and in additional two, operating in the metal industry (Metal Working Eastern Cluster and Metal Cluster of Lubuskie Province).

The qualitative research was focused on exploring the area of development of cooperative relationships in selected cluster initiatives, while quantitative research was aimed at the test of research hypotheses formulated based on the results of qualitative research. The basic techniques of data collection in qualitative research were interviews conducted with coordinators and members of the cluster initiatives (35 in-depth interviews, 1 group interview). Data analysis and interpretation were based on content analysis and coding. Within the quantitative part, data was collected using an online questionnaire (the research sample covered 132 cluster enterprises), while statistical analysis included descriptive statistics, structural equation modeling and analysis of interdependencies.

As a result of qualitative research, two theoretical concepts were generated. These concepts are interrelated, hence they can be treated as one coherent theoretical concept, allowing to better understand and explain the mechanisms of cooperation in the cluster initiatives.

The first concept covers the trajectory of development of cooperative relationships in cluster initiatives. Research has shown that cooperation in cluster initiative can take different forms which separated into sets, can form a hierarchical system consisting of four levels of cooperation: level I “Integration at the unit level”, level II “Allocation and integration at the process level”, level III “Impact on the environment” and level IV “Creation and integration at the organizational level”. The terms given to each level reflect the peculiarity of the cluster initiative at a given development stage, resulting from general and specific objectives (indicating the role of the cluster initiative: i.e. direct resource provider, broker and integrator). Moreover, basic forms of cluster entities’ involvement have been identified at each level of cooperation, which has enabled to achieve these objectives.

The second concept concerns the development of proximity in cluster initiatives. Research results have proven that different dimensions of proximity (i.e. geographical, competence – in terms of the scope and level of competence development, social, organizational and institutional proximity) strongly affect every single levels of cooperation distinguished. At the first and third level, the most important dimensions of proximity have proven to be geographical proximity and competence (in terms of the scope of competence) proximity, at the second level – competence proximity (in terms of the scope of competence), and at the fourth level – competence proximity (in terms of both scope and level of competence development) and social proximity. In addition, relationships between different types of proximity have been identified: the development of cooperative relationships in cluster initiatives is determined by the geographical and competence (in terms of the scope of competence) proximity, based on which (with the involvement of cluster entities) social and institutional proximity are developed, followed by competence proximity (in terms of the level of competence development) and organizational proximity.

Some of the identified relationships between particular dimensions of proximity were tested in quantitative research. It was confirmed that the geographical proximity has a positive impact on the involvement of cluster enterprises, which positively influences the development of social proximity. Social proximity created on the basis of geographical proximity has a positive impact on achieving the objectives directly related to competence (in terms of the level of competence development) and organizational proximity. In turn, social proximity and achievement of the above objectives both have positive influence on information and knowledge access, which determines the further development of competence proximity (in the above-mentioned aspect).

Both theoretical concepts also have significant practical advantages since they allow to consciously shape proximity in cluster initiatives, thus contributing to the development of cooperative relationships between cluster enterprises.